

VÆKST

150
års jubilæum

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT 2/2016
Særnummer i anledning af Hedeselskabets 150 års jubilæum

AF NATUREN
-FOR NATUREN

INDHOLD

04 Tre mænd tegnede
Hedeselskaet

06 Foreningen
Hedeselskabet

10 Årsmøde:
Hedeselskabet
resultat 2015

19 "Derfor er jeg
medlem af
Hedeselskabet"

27 Uddelinger:
100.000 kr. til
medlemsprojekter

36 Tidsrejse:
150 år med
Hedeselskabet

44 Min tid i
bestyrelsen

49 Nyt fra
datterselskaberne

05 Lars Johansson -
om kærlighed til
naturen

08 Fotoreportage:
Besøg af
H.M. Dronningen

12 Nye i
bestyrelse og
repræsentantskab

20 Klimakæmperen:
Interview med
Connie Hedegaard

28 Forbrugereksperten:
Interview med
Anne Glad

43 Fotokonkurrence
og mindsten for
Jeppe Aakjær

46 Historisk:
Hedeselskabets
første vedtægter

52 Aktiviteter,
jubilæumslegat
og medlemspuljen

Stort og ydmygt tillykke med fødselsdagen

Jeg har været redaktør på Vækst i godt et år, og jeg kastede mig over det uden helt at begribe, hvad jeg var blevet en del af. Det er siden gået op for mig, at jeg blot er en lille brik i et 150 år gammelt puslespil, og det er intet mindre end en ærefuld opgave, som jeg er ydmyg over for. For 150 år siden sad Dalgas og forfattede artikler, i dag formidler Vækst fortsat viden inden for de områder, som Hedeselskabet arbejder med.

I hænderne har du en særudgave af Vækst. I anledningen af Hedeselskabets 150 års jubilæum har vi valgt at udgive et lidt anderledes nummer med flere sider og en anden type artikler.

Vi har sat fokus på fire temaer, inden for hvilke Hedeselskabet har arbejdet i de mange år, der er gået – og ganske givet også vil arbejde med langt ud i fremtiden. De repræsenterer naturligvis kun en flig af alle de projekter, der er arbejdet med gennem tiden og arbejdes med i dag.

Vi kommer omkring skoven, vandet, byen og landet, og vi har spurgt medarbejdere, som arbejder med netop de fagområder, hvorfor de brænder for deres job. Det er nemlig noget, der kendetegner hele organisationen – fagligt kompetente medarbejdere, som er stolte af deres job.

Du kommer også med til årsmøde og jubilæumsarrangement, hvor Hedeselskabets protektor Hendes Majestæt Margrethe II deltog. På selve årsmødet fremlagde bestyrelsesformanden et rekordresultat, og der var premiere på en jubilæumsfilm om Hedeselskabet, den kan du finde via Hedeselskabets hjemmeside.

Du kan også læse interview med tidligere klimakommissær Connie Hedegaard, forbrugerekspert Anne Glad og netop afgåede bestyrelsesmedlem Aleksander Aagaard, som hver især har en holdning til de ting, Hedeselskabet beskæftiger sig med. Derudover kan du møde en række medlemmer, der fortæller, hvorfor de har valgt at være en del af Hedeselskabet, du kan læse om Hedeselskabets første vedtægter og tage med på en tidsrejse

Tusind tak til dig, fordi du læser med. Jeg håber, at du vil følge Vækst og Hedeselskabet langt ind i fremtiden.

Maj 2016

Inge Spliid Bech
Redaktør

VÆKST

Hedeselskabets tidsskrift 2/2016
137.
ISSN: 0109-4947

Redaktion:
Christian Bogh (Ansvarshavende redaktør)
Inge Spliid Bech (Redaktør)

Redaktionskomité:
Sigurd Andersen
Michael Kristensen
Anders Lehmann
Mads Sønnegaard Poulsen

Faste skribenter:
Inge Spliid Bech, redaktør af Vækst,
inbe@hedeselskabet.dk

Design og grafisk produktion:
vahl+nikolaisen

Produktionstilrettelæggelse:
Vibeke Højen

Forsidefoto: Peter Gramstrup
Fra Hedeselskabets jubilæumsfilm

Vækst udkommer fire gange årligt
og udsendes til medlemmerne.
Medlemskontingent er 200 kr. pr år.

Signede artikler i Vækst udtrykker
ikke nødvendigvis Hedeselskabets
synspunkter. Gengivelse må kun ske
med angivelse af kilde.

Redaktion:
Hedeselskabet, Klostermarken 12,
Postboks 91, 8800 Viborg
Tlf. 8728 1133

www.hedeselskabet.dk/vækst
vækst@hedeselskabet.dk

DANSKE MEDIERS
OPLAGSKONTROL

Senest kontrollerede oplag: 4.094
Periode: 1. juli 2014 - 30. juni 2015

DANSKE MEDIER

En historie begynder

TRE MÆND STOD FORREST, DA DET DANSKE HEDESELSKAB BLEV STIFTET I 1866. FERDINAND MOURIER-PETERSEN, NIELS GEORG CHRISTIAN MORVILLE OG ENRICO MYLIUS DALGAS.

FERDINAND MOURIER-PETERSEN (1825-1898)

Formand for Hedeselskabets bestyrelse 1866-1898

Godsejer Mourier-Petersens dygtige og sparsommelige styring af godser med udgangspunkt i Rugaard på Djursland såvel som hans store interesse for skovbrug bevirkede, at han i 1866 blev valgt til formand for Det danske Hedeselskab. En stilling, som han besad indtil sin død i 1898. Hedeselskabet var i befolkningen mest kendt ved Dalgas, men ved siden af fik Mourier-Petersen anseelse for sin besindighed og administrative dygtighed. I Landstinget arbejdede han ihærdigt for hedesagen, men i øvrigt yndede den jævne og beskedne mand ikke at træde offentligt frem. I 1898 blev Mourier-Petersens Plantage etableret ved Ringkøbing. Plantagen er i dag 335 hektar og ejet af Plantageselskabet Steen Blicher, som Hedeselskabet ejer 74 procent af.

NIELS GEORG CHRISTIAN MORVILLE (1817-1904)

Medstifter af Hedeselskabet og medlem af bestyrelsen 1866-1904

Morville kom som ung til Viborg, da hans far blev amtsforvalter blandt andet med ansvaret for de tyske kolonier på Alheden. Morville fik tidligt interesse for naturen, og under sine jurastudier fulgte han sideløbende forelæsninger i botanik og geologi. Da han i begyndelsen af 1840'erne vendte tilbage til Viborg, blev hans interesse for hedelandskab vakt. Dalgas flyttede til Viborg i 1854, tæt på familien Morvilles gård, og de to udviklede et venskab. Morville fik plads i Hedeselskabets bestyrelse på grund af sin viden om botanik og jura, og han var medlem resten af sit liv. I 1876 blev han udnævnt til justitssekretær ved Landsoverretten, hvor han arbejdede til sin død i 1904. Familien ejer stadig Morville Plantage ved Viborg.

ENRICO MYLIUS DALGAS (1828-1894)

Medstifter af og direktør for Hedeselskabet 1866-1894

Fra at have gjort tjeneste ved artilleriet blev Dalgas vejingeniør, og mange strækninger i Jylland skyldes hans arbejde. Dalgas opnåede rang af oberstløjtnant, og senere blev han assistent hos overvejsinspektøren. Blandt befolkningen var der stor interesse for hedesagen, da Dalgas, Morville og Mourier-Petersen sammen med en lang række andre fremsynede mænd stiftede Det danske Hedeselskab den 28. marts 1866. Dalgas blev på mange måder den, der tegnede Hedeselskabet udadtil, og sporene af hans flittige indsats skal findes fortrinsvis i hedeegnene, hvor han ydede vejledning til alle, der havde brug for det. Dalgas' arbejde som vejingeniør betød, at han ved de omfattende jordbundsundersøgelser og gennemskæringer, som vejbygningen medførte, fik dyb indsigt i de øvre jordlag i hedeegnene, og gennem sine mange rejser og fik han indsigt i Vestjyllands terrænformer og vandløbsforhold. Den indsigt kunne han tage med sig i rådgivningen til bønderne. Dalgas var samtidig en flittig forfatter med et forfatterskab på over 1.000 sider fordelt på bøger, pjecer og artikler.

LARS JOHANSSON HAR VÆRET KONCERNCHIEF I HEDESELSKABET SIDEN 2013. HAN HAR BLANDT ANDET EN FORTID I FORSVARET SOM INGENIØROFFICER. DET GIVER EN SÆRLIG TILKNYTNING TIL DALGAS, TIL NATUREN, OG MED LIDT STØRRE ORD, DEMOKRATIET OG DANMARK.

Kærlighed til naturen, demokratiet og Danmark

FORSVARET...

Det betyder ikke noget for Hedeselskabet i dagligdagen, at jeg deler tilknytning til forsvaret med Dalgas, men det har betydet, at jeg har kendt Hedeselskabet og Dalgas i mange år. Som en del af forsvaret har jeg altid haft et stort hjerte for naturen, Danmark og demokratiet, og det hænger tæt sammen med Hedeselskabet. Jeg føler stolthed ved arbejde med noget, der er væsentligt, og hvor vi både har gjort og gør en forskel. Vi har kun én klode, og det er afgørende, at vi tager beslutninger, som også har et bæredygtigt og langsigtet perspektiv. Det, mener jeg, at Hedeselskabet er indbegrebet af.

FORTIDEN...

At vi har netop den fortid, vi har, betyder at vi er en del af noget større, og det skal vi værne om. Vores fortid er med til at skabe en kultur, som på sin vis er udefinerbar, men vi arbejder med noget, der går ud over egne interesser. Vi har viden og erfaringer, som er gået i arv fra generation til generation, og det kan vi bruge til at levere gode løsninger, men det betyder også, at der er tillid til os. Vi har været her i mange år, og vi bliver her fortsat.

FORENINGEN OG FORRETNINGEN...

Fundamentet for det hele er, at vi både er i stand til tjene penge i forretningen og udvikler vores forening med det demokratiske setup, hvor medlemmerne har mulighed for at påvirke beslutningerne. Vi har ikke har aktionærer, der venter på hurtige afkast. Vi deler en interesse for naturen og miljøet – og ikke udelukkende en kommerciel interesse, og det er den helt afgørende forskel. Vi har mulighed for at fokusere på, hvad der gavner på lang sigt, blandt andet gennem vores uddelinger, men også ved hele tiden at udvikle os.

FREMTIDEN...

Jeg tror på, at der er også er brug for Hedeselskabet om 150 år. Hedeselskabet har altid været i stand til at tilpasse sig markedsbehovene, og med det store fokus på natur og miljø, der er lige nu, så er vi mere aktuelle end nogensinde. Det er kernen i det, vi arbejder med – vi kender problemstillingerne og kan være med til at løse udfordringerne. Vi er også til stede i byerne, og der vil vi fortsat se Hedeselskabet udvikle sig, lige som vi vil blive mere internationale. Men fundamentet, det demokratiske setup, vil fortsat være vigtigt.

En forening blev født

En vejingeniør, der hed Enrico Dalgas. Vi har fortalt historien uendeligt mange gange, og rigtig mange har den opfattelse, at Hedeselskabet VAR Dalgas og vise versa. Han var også den figur, der på mange måder tegnede selskabet udadtil, men bag Hedeselskabet stod en række personer, som ønskede at gøre noget aktivt for udviklingen af det danske samfund – i første omgang primært det jyske.

"Hvad udad tabes, må indad vindes" – netop den sætning forbindes med Dalgas, men udsagnet stammer fra forfatteren H.P. Holst (1811-1893). I sin helhed lyder det "For hvert et Tab igjen Erstatning findes, hvad udad tabes, det maa indad vindes" og har intet med hedesagen at gøre, men derimod med dansk industri. Det stammer fra en skruemønt, der blev præget i anledning af Industri- og Kunstudstillingen i København 1872. Den mentale og økonomiske 'oprustning' efter 1864 var ikke kun forbeholdt landbruget. Ikke desto mindre var det, hvad Dalgas og de andre initiativtagere arbejdede for.

Med stiftelsen af Det danske Hedeselskab blev fundamentet lagt til et arbejde, der fra begyndelsen gjorde en stor indsats for frugtbargørelse af de danske heder, hvilket er baggrunden for det oprindelige navn, der siden blev forkortet til Hedeselskabet. Med frugtbargørelsen fulgte

aktiviteter inden for engvanding og tilplantning med skove og læhegn, og derigennem skabte selskabet begyndelsen til en betydelig samfundsmæssig udvikling.

Den omfattende udbredelse af de danske hedearealer omkring 1800 var hovedsageligt resultatet af kraftig skovhugst og landbrugsdyrkning med efterfølgende udpining af jorden i Middelalderen og de følgende århundreder. De første spæde initiativer til opdyrkning og tilplantning på hederne kom i løbet af 1700-tallet. Da Det danske Hedeselskab blev stiftet den 28. marts 1866 på Hotel Royal (dengang Larsens Hotel) i Aarhus, var hedeopdyrkingen altså i fuld gang.

Hedeselskabets fortjeneste var at gøre frugtbargørelsen af hederne til en folkesag i Danmark. Opbakningen skyldtes ikke mindst fremsyn, ihærdighed og dygtighed hos selskabets tre foregangsmand og første bestyrelse, nemlig selskabets frontfigur og direktør Enrico Mylius Dalgas, godsejer og bestyrelsesformand Ferdinand Mourier-Petersen samt overretsprokurator Georg Morville.

Siden da har selskabet udviklet sig i takt med den samfundsmæssige udvikling og er i dag en af de førende virksomheder på natur-, miljø- og energiområdet i Danmark og internationalt.

Foto: Peter Clausen

FORENINGEN HEDESELSKABET

Hedeselskabet har ageret som forening helt tilbage fra 1866. Foreningens medlemmer vælger et repræsentantskab, som i dag består af 59 medlemmer. Jørgen Skeel har været formand for repræsentantskabet siden 2012, og han giver her sit bud på, hvilken betydning forening har og har haft.

HVAD BETØD DET AT VÆRE EN FORENING I 1866?

Som jeg ser det, var det en smuk tanke. Det handlede ikke om profit, det handlede om både at udvikle den ufrugtbare hede og samtidig gøre noget for den enorme fattigdom, der herskede på den tid. At være forening handlede om at sikre det langsigtede perspektiv – det vedblivende og samfundsnyttige, og den tanke kan jeg godt lide. Det handlede om at få bønderne til at stå sammen og udvikle i fællesskab. Det hænger også sammen med hele andelsbevægelsen og højskolearbejdet, som alt sammen var med til at danne grundlag for udviklingen af det velfærdssamfund, vi har i dag.

HVAD BETYDER DET AT VÆRE EN FORENING I 2016?

Det er naturligvis anderledes i dag, fordi vi ikke kæmper med de samme problemer. Nogen mener, at Hedeselskabet stod for udnyttelse af naturen, men i

bund og grund handlede det om overlevelse, og om at afspejle de ting, samfundet efterspurgte – netop det har vi stræbt efter alle årene. I dag arbejder vi for benyttelse og beskyttelse af naturen, men vores viden og arbejde hviler på et stærkt fundament, som vi uden tvivl er stolte af. I de forretninger, som Hedeselskabet ejer og driver, er der fokus på om sætning og resultater, men netop det er med til at sikre, at vi fortsat kan have et langsigtet perspektiv og fortsat være med til at udvikle samfundet omkring os – både ved investeringer i forretningen og projekter. Hedeselskabet er en ret unik størrelse.

HVORFOR ER DET FORTSAT VIGTIGT AT VÆRE EN FORENING?

Vores mål er fortsat at kære os om samfundet omkring os, og i foreningen samler vi personer, der netop interesserer sig for det gennem arbejdet med natur og miljø. Umiddelbart vil jeg ikke mene, at der findes andre af den slags tilbud i Danmark, og vi vil gerne være endnu stærkere på dialogen med medlemmerne, så vi sammen kan udvikle os. Uddelinger til projekter er ét af eksemplerne på, hvordan medlemmerne har indflydelse. Vi uddeler midler både til lokale ildsjæle, blandt andet i vores medlemspulje, men vi uddeler også midler til større projekter, som netop er med til at sikre en langsigtet udvikling af samfundet.

Da flagene blev hejst i Viborg

I anledning af Hedeselskabets 150 års jubilæum besøgte protektor H. M. Dronningen hovedkontoret i Viborg den 25. april. Der var mødt mange viborgensere op – blandt dem flere 100 glade børn med flag, og de gav Dronningen en festlig modtagelse akkompagneret af Prinsens Musikkorps og en faneborg. Dronningen besøgte Hedeselskabets museum, hvor hun fik en guidet tur igennem Hedeselskabets historie fra 1866 til i dag. Derefter var der frokost med repræsentantskabet og officielle gæster, hvor Julie Bertelsen sang.

Foto: Peter Clausen

Jubilæum fejres med rekord

DER ER INGEN TVIVL OM, AT DET ER EKSTRA FESTLIGT AT FEJRE JUBILÆUM, NÅR TALLENE SER UD, SOM DE GØR FOR HEDESELSKABET, OG PÅ ÅRSMØDET KUNNE BESTYRELSESFORMANDEN PRÆSENTERE ET REKORDREGNSKAB.

Hedeselskabet fejrede sit 150 års jubilæum med besøg af H.M. Dronningen den 25. april, og den gode stemning fortsatte på årsmødet, hvor repræsentantskabet og andre gæster blev præsenteret for Hedeselskabets resultat for 2015.

”2015 har været et godt år for Hedeselskabet, hvor blandt andet vores fokuserede indsats på kerneforretningen og den øgede digitalisering har bidraget positivt til resultatet. Det er naturligvis med tilfredshed, at vi afleverer et rekordregnskab i vores jubilæumsår,” siger bestyrelsesformand Frants Bernstorff-Gyldensteen.

Der er ingen tvivl om, at det er en sjovere opgave for ham på talerstolen, når det er den slags tal, der figurerer på den store skærm under præsentationen, men selvom Frants Bernstorff-Gyldensteen glæder sig over regnskabet, er der ingen tvivl om, at der fortsat skal kæmpes.

”En af styrkerne ved Hedeselskabet er, at vi har mulighed for at tænke langsigtet. Det gør sig også gældende, når vi gennem vores forening støtter udvalgte projekter og aktiviteter inden for Hedeselskabets formålsparagraf. Men hvis ikke vi har en sund forretning, der tjener penge, så forsvinder mulighederne for at have samme fokus på det langsigtede. Vi har nu to år i træk fremvist rekordregnskab, og målet er naturligvis, at det fortsætter. For at lykkes med dem mission, er der mange ting, der skal gå op i en højere enhed,” siger han og fortsætter:

”De markeder, Hedeselskabet agerer på, er presset på priserne, der er kamp om kunderne og de gode medarbejdere, og vi er også til en vis grad afhængig af de politiske beslutninger. Jeg ærgrer mig for eksempel over, at næsten hver sjette danske EU-udbud annulleres. Det er to til tre gange flere end i sammenlignelige lande. Mere end hver anden annullering finder sted, efter tilbudsfristen er udløbet, hvor både ordregiver og tilbudsgiver har haft omkostninger til udbuddet. I Hedeselskabets er der i løbet af de seneste fem år vundet 40 udbud, hvor de seks sidenhen

er annulleret, og det betyder omkostninger i niveauet 400.000 kroner. Så vi kan ikke læne os tilbage og nyde turen. Men for nu er vi stolte over årets resultat og 150 års udvikling.”

INTERNATIONAL OG DIGITAL

2015 var året, hvor Hedeselskabets forretningen bliver suppleret med to opkøb – en dansk og en svensk virksomhed, og netop en styrkelse af det nordiske marked har fokus i fremtiden. Hedeselskabet er stærkest i Danmark, men for at bevare sin position, er det også nødvendigt at kigge ud over landets grænser.

”Vi står på et stærkt fundament, men vi må konstant udvikle forretningen, og derfor kigger vi mod de nordiske markeder, blandt andet det svenske, hvor vi har godt fat inden for dele af kernekompetencer i datterselskabet Orbicon. Derudover skal udviklingen styrkes af en stærk digital profil, som er det felt, hvor kampen om kunderne for alvor til at stå i fremtiden,” siger Frants Bernstorff-Gyldensteen.

Innovation var et ord, der blev nævnt adskillige gange på årsmødet af indlægsholdere og i kommentarerne fra repræsentantskabet. En fremtidig innovationsvej kunne være blå biomasse. Hedeselskabet har gennem de seneste fem år, via datterselskabet Orbicon, arbejdet med vidensopbygning inden for blå biomasse, og denne viden som nu bliver ført ud i livet med de første storskala demonstrationsanlæg med muslingeopdræt.

”Hedeselskabet har sammen med en partner netop etableret et nyt selskab med navnet Blå Biomasse A/S, som fra maj begynder arbejdet med udvikling af muslingeopdræt i Limfjorden og produktion af muslingemel. Ved at arbejde med muslinger opnår vi en lang række fordele, både for miljøet og for den cirkulære økonomi. Det lægger fint i tråd med de projekter, Hedeselskabet har arbejdet med igennem 150 år og kunne meget vel være et fremtidig forretningsområde,” siger Frants Bernstorff-Gyldensteen.

2.056,6 ▼ (-2%)

Hedeselskabets nettoomsætning i mio. kr. i 2015

66,2 ▲ (10%)

Hedeselskabets resultat før skat i mio. kr. i 2015

Se hele regnskabet og resultat for datterselskaberne i Hedeselskabets årsrapport på www.hedeselskabet.dk

Foto: Peter Clausen

Nye ansigter

TIL HEDESELSKABETS ÅRSMØDE VARDER VALG TILBESTYRELSEN OG SUPPLERINGSVALG TIL REPRÆSENTANTSKABET. MØD DE NYE MEDLEMMER HER.

Nye i bestyrelsen

Foto: Ole Mortensen

Bolette van Ingen Bro

- Direktør i Navigators og Cluster Excellence Denmark
- Medlem af repræsentantskabet siden 2013

”I Hedeselskabet er der plads til at tage et samfundsmæssigt ansvar og samtidig drive en fornuftig forretning. Det vil jeg rigtig gerne være en del af, og det passer godt til min måde at drive forretning på. Det er imponerende, at en 150-årig på den måde formår både at holde fast i rødderne og samtidig er i stand til at omstille sig til fremtidens måde at arbejde på. Jeg tror på, at nøglen til at møde fremtidens udfordringer, og også være med til at sætte dagsordenen, ligger i samarbejde på tværs og dannelse af utraditionelle alliancer. Dette og min viden inden for landbrug, blå biomasse og ikke mindst dannelse af erhvervsnetværk og klynger, vil jeg meget gerne bidrage med i bestyrelsen og ligeledes i styrkelsen af medlemsforeningen.”

Ny repræsentant i medlemsudvalget

”Jeg har fulgt Hedeselskabet gennem nogle år som medlem af repræsentantskabet. For mig at se er Hedeselskabet i stand til at kombinere en stolt tradition med at være langt fremme på tidens hotte emner som klimatilpasning, grøn teknologi og så videre. Det er et selskab, der har formået at udvikle sig, og man holder samtidig fast i traditionerne, for eksempel inden for skovdrift og arbejder med det på en bæredygtig måde. Min oplevelse er, at der ligger en forpligtelse over for historien og naturen. Selskabet spænder bredt og har nogle værdier, som jeg kan stå inde for og gerne vil arbejde med. Jeg har mange års erfaring fra den finansielle sektor og har i den sammenhæng været i berøring med mange forskellige brancher. Det er min erfaring, at det er sundt med flere forskellige vinkler og kompetencer i en bestyrelse, og på den måde kan jeg bidrage.”

Foto: Lennart Søgård-Høyer

Dorrit Vanglo

- Direktør, CEO Lønmodtagernes Dyrtidsfond
- Medlem af repræsentantskabet siden 2007

Nye i repræsentantskabet

”Det danske landskab har min interesse privat såvel som professionelt. Jeg har valgt at stille op, fordi jeg ved, at relationer skaber resultater. Jeg kommer med en baggrund som officer i hæren og senere som iværksætter med etableringen af Randers Regnskov. Jeg har fået lov til at forene en verden med ledelse og taktik med zoologisk have, hvor vi arbejder for naturen med formidling, artsbevarelse og forskning. De erfaringer vil jeg gerne dele. Som jeg ser det, har Hedeselskabet altid ageret i samklang med det omkringliggende samfund, og det betyder, at Hedeselskabet også i dag med udviklingen af naturens ressourcer i respekt for naturen.”

Foto: Poul Madsen

Henrik Herold

• Direktør, Randers Regnskov

Birgitte Brinch Madsen

• Direktør, Brinch Advice

”Jeg håber, at jeg kan være med til fortsat at udvikle Hedeselskabet som en aktiv spiller i det danske samfund – herunder effektiv og aktiv anvendelse af bioressourcer. Netop den aktive brug af naturen ser jeg som en af Hedeselskabets styrker. Jeg har lang global erfaring for energi og klima og har set de udfordringer både Danmark og især de nye økonomier står overfor, og som blandt andet Hedeselskabet kan være med til at løse. Min aktive rolle i det danske innovationslandskab har givet mig et bredt indblik i, hvilke projekter der skaber succes. Jeg mener, at Hedeselskabet kan bidrage til nye løsninger, som kan bidrage til vækst og udvikling.”

”Jeg arbejder med land- og skovbrug, og Hedeselskabet har haft stor betydning for udviklingen af den egn, hvor jeg er vokset op. Min ambition er, at jeg i repræsentantskabet kan bidrage med de kvalifikationer, jeg besidder inden for netop det felt. Det er en branche som undergår en stor forvandling i disse år, og hvor man i høj grad må være resultatorienteret, men samtidig også have fokus på miljø- og klimaudfordringer. Hedeselskabet deler samme berøringsflader og har formået at skabe gode resultater, samtidigt med, at der arbejdes langsigtet med grøn innovation, løsninger til miljøforbedringer og klimatilpasning.”

Christian Ditlev Lüttichau

• Godsejer

Foto: LandbrugØst

John Nielsen

• Gårdejer og formand for DLS
(Dansk Landbrug Sydhavsørerne)

”Jeg ser Hedeselskabet som en spændende organisation med en lang og interessant historie. Foreningen bidrager med viden og støtter en bæredygtig udvikling, blandt andet inden for natur og miljøområdet. Især projekter omkring minivådområder kan nævnes, som et interessant fokusområde, der har fået økonomisk støtte de senere år. Som nyvalgt i repræsentantskabet håber jeg at kunne bidrage med den viden og erfaring, jeg gennem mange år har fået i diverse udvalg og foreninger, både lokalt og på landsplan. Jeg forudsiger, at Hedeselskabet, som forening og erhvervsdrivende fond, vil spille en stor rolle i samfundsudviklingen i årene fremover.”

SKOV OG LÆPLANTNING

Business med hjertet

TRÆER ER EN DEL AF HEDESELSKABETS DNA. BEPLANTNING VAR EN AFGØRENDE DEL AF AT FÅ HEDEN OPDYRKET, FOR UDEN LÆ TOG DEN STRIDE BLÆST ALTING MED SIG. DET VAR SAMTIDIG MED TIL AT SIKRE, AT HEDEBØNDERNE HAVDE ADGANG TIL BYGGEMATERIALE OG BRÆNDE TIL AT ERSTATTE LYNGEN. SKOV HAR HISTORISK SET ALTID VÆRET VIGTIG FOR SAMFUNDET, OG HEDESELSKABET HAR BESKÆFTIGET SIG MED SKOVENS UDVIKLING GENNEM ALLE ÅRENE.

I dag tager vi dem som en selvfølgelig, skovene og læhegnene, men der var ikke meget af dem i 1866. I de første år efter grundlæggelsen af Hedeselskabet talte Dalgas ivrigt om plantningssagen, og hans visioner vandt hurtigt gengklang hos mange mennesker. Planteskoler blev anlagt, og hedearealer blev opkøbt både af Hedeselskabet og lokale 'almindelige' bidragsydere, men også af velhavende handelsmænd fra byerne - heraf opstod fænomenet 'københavnplantager'. De mest udmagrede jorde blev på opfordring af grosserer og fabrikant Holger Petersen, som var blandt initiativtagerne til Hedeselskabet, opkøbt af rige københavnere, velvidende, at de aldrig selv ville komme til at tjene penge på disse arealer.

"Man skal tjene sine penge i København og bruge dem på Jyllands heder", skal Holger Petersen, der selv grundlagde Baldersbæk Plantage, have ud-

trykt sig overfor Dalgas. Efterfølgende blev arealerne opdyrket og tilplantet. Hensigten var en bedre udnyttelse af jorden, at skaffe arbejde til lokalbefolkningen, gavntre til landet og adgang til natur og jagt for ejerne, idet københavnere ofte byggede gode hovedbygninger til sig selv.

For så vidt er det ikke anderledes at være skovejer i dag - 150 år senere. Til gengæld har kravene til skovene ændret sig betydeligt, som du kan læse i interviewet med professor Bo Larsen på næste side.

"Privat skovejerskab handler i høj grad også om identitet. Det har altid været forbundet med en vis prestige at eje skov, og det er det stadig. Det er samtidig en behård business, og man kan ikke forvente, at det bare passer sig selv. Det er en langsigtet investering, og man skal være særdeles professionel i sin tilgang. Det er en lidt pudsig kombination af business, fritid og status, og

det er et specielt erhverv," fortæller Rasmus Willumsen, forretningsudvikler i HedeDanmark.

HedeDanmark rådgiver i dag både private og offentlige skovejere om, hvordan de bedst driver skoven, men derudover satser Hedeselskabet også på skovejerskab som en solid investering.

LÆPLANTNING

Luk øjnene en gang. Forestil dig, at du står midt i et bart landskab. Blæsten raser fra stik vest, og der er ingen læ til at skærme. Sådan var det for de jyske bønder, og det var ikke nemt at få noget til at gro i den ufrugtbare jord, som ikke var beskyttet for vejr og slet ikke vind. Det er et andet område, hvor Hedeselskabet har sat et tydeligt aftryk i det danske landskab, nemlig læplantning.

"Der var fra begyndelsen en vis modstand mod læplantning, idet man mente, at vindens svøbe var at ligestille med

Det pligt- opfyldende træ

nattefrost, havgus og regnvejr. Det var Dalgas' fortjeneste, at denne opfattelse ændrede sig, så man fik organiseret modstanden mod blæsten," fortæller Christian Als, skovrider og ansat i Hedeselskabet gennem 38 år.

I begyndelsen var der også stor usikker om, hvordan det skulle gribes an, da erfaringerne fra etablering af plantagerne ikke lod sig overføre, og læplantningen havde heller ikke samme nationale bevågenhed som plantagesagen. Plantagerne var jo i høj grad støttet af godsejere og københavnske grosserer, hvor læplantning blev en lokal sag, hvor de mindre bemidlede landmænd og husmænd dannede foreninger med det ene formål at plante læhegn. Dette blev noget specielt dansk, og der blev efterhånden dannet plantningsforeninger overalt i Jylland, og Dalgas var også her den store igangsætter.

"Vi har en plakate i Hedeselskabet, der viser, hvordan han rejste fra kro til kro og

SKOVEN HAR ALTID SKULLET IMØDEKOMME MANGE KRAV - HELT TILBAGE FRA DA JÆGERE OG SAMLERE BOEDE DERUDE, OVER SVÆRE KRIGSTIDER OG TIL DAGENS VELFÆRDSSAMFUND. MEN HVILKEN FREMTID GÅR SKOVEN MON I MØDE? DET HAR VI SPURGT EN PROFESSOR BO LARSEN FRA KØBENHAVNS UNIVERSITET OM.

HVILKEN UDVIKLING HAR SKOVEN VÆRET IGENNEM?

For 6.000 år siden på jæger-samler-stadiet levede mennesket af og i skoven, og det gjorde de op til bondestenalderen, hvor skoven langsomt viger for agerbruget, mens man stadig i vid udstrækning lever af skovens ressourcer. Op gennem middelalderen forsvandt skoven næsten, men i 1300-tallet kom den sorte død, pesten, og tog 25 procent af Europas befolkning, og det blev skovens overlevelse - for en stund. Et par 100 år senere var skoven igen tæt på udryddelse. Det førte til, at man adskilte helt bogstaveligt skoven fra resten af landskabet og begyndte at arbejde med målrettet træproduktion. Det blev grundlaget for det landskab, vi har i dag, hvor skovene er isolerede øer i et intensivt landbruglandskab. Igen under 2. Verdenskrig skulle skovene levere store mængder træ, og derefter fulgte behovet for genopbygning. ►

oprettede foreninger, ofte flere hver uge. Da der var flest plantningsforeninger, var der mere end 60. Etablering af plantningsforeningerne var den første læplantningsbølge i landet,” fortæller Christian Als.

Men rent faktisk har læplantningen også bragt Hedeselskabet et helt andet sted hen – nemlig til byen. Det kan du læse i temaet på side 30 ”Da Hedeselskabet kom til byen”.

FLYVENDE CSR

I slutningen 1930’erne kom den anden læplantningsbølge. Der var der stigende arbejdsløshed, og Hedeselskabet søgte bevillinger ad forskellige veje, men det var først i 1937 med etablering af Det flyvende Korps, at der for alvor blev sat gang i sagerne. En slags CSR anno fortiden.

”Det flyvende Korps fungerede på den måde, at en lokal arbejdsleder fik anvist seks arbejdsløse mænd fra de større byer. De blev i et halvt år indkvarteret i barakker, hvor de selv sørgede for kosten, og hvor Hedeselskabet havde til opgave at holde dem beskæftiget og sikre, at alt gik ordentligt for sig. På sit højeste var der 1.200 mand beskæftiget i korpset, som fortsatte indtil 1963, hvor arbejds-

løsheden måtte betegnes som værende forsvundet, og bevillingen ophørte. I perioden blev der plantet 40.000 kilometer læhegn,” fortæller Christian Als.

Det store planteforbrug betød, at Hedeselskabet var nødt til at oprette en centralplanteskole ved Fårvang for at klare efterspørgslen. De to ordninger var fundamentet for det, der senere blev til Hedeselskabets skovbrugsafdeling og læplantningsafdeling, som i dag håndteres af HedeDanmark.

”Desværre ser det ud til, at bevillingerne til læplantning ophører fra 2016. Der vil være behov for en tænkepause, således at læplantningen kan genoptages på en eller anden måde til gavn for det danske landskab,” mener Christian Als.

DEN KOMPLEKSE SKOV

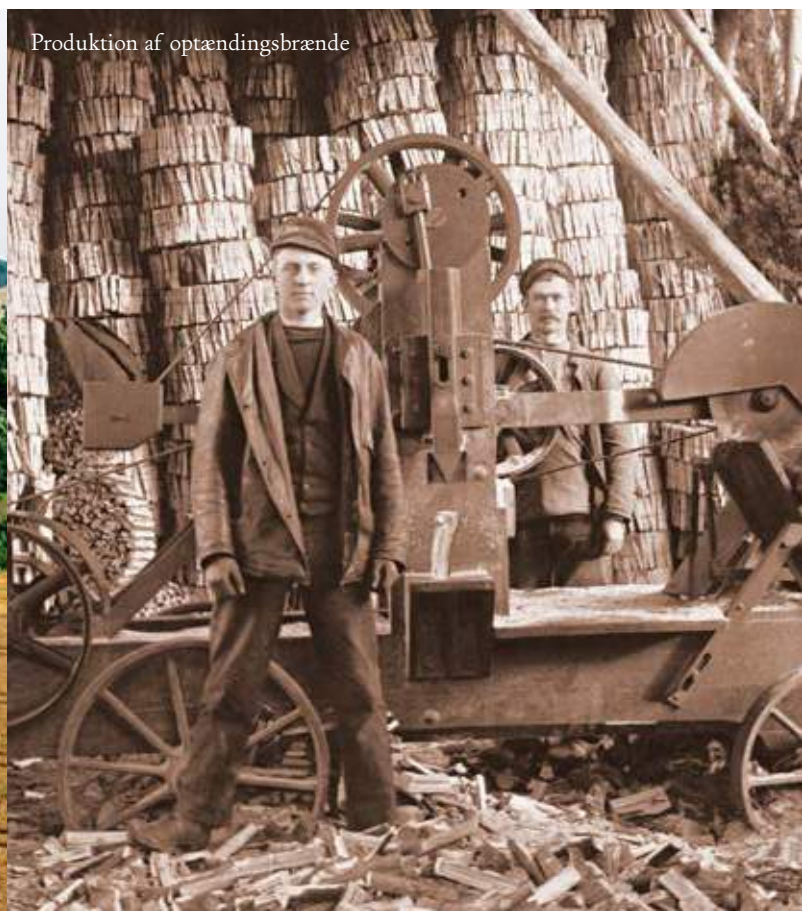
Hedeselskabet har stadig en vis indflydelse, når det kommer til udvikling af skoven. Hedeselskabet ejer cirka 10.000 hektar skov, og HedeDanmark er én af landets dygtigste, når det kommer til skovadministration, certificering, handel med flis, genanvendelse af restprodukter og rådgivning til skovejere – baseret på stor erfaring og forståelse

for både skoven og skovejernes behov. Det er altså et område, som har fulgt Hedeselskabet gennem alle årene, og som ser ud til at følge med ind i fremtiden. Langt, langt derind.

”Det er et komplekst område, for stort set alle danskere har et forhold til skoven. Den er på samme tid produktionsapparat, bevaringsværdig natur, investeringsobjekt og meget andet. Der er mange interessenter, og samtidig er det helt afgørende at tænke langsigtet. Det betyder alt sammen, at det er et fantastisk spændende område at være en del af,” siger Rasmus Willumsen.

FRA BØNDER TIL BALTIKUM

I ’gamle dage’ var det en bred vifte af personer, der plantede og ejede skov, men i dag er skovinvestering rykket ind på investorgangen. Flere og flere vælger at investere i skov, dog er hovedparten stadig landmænd og skovfolk, som har en tilknytning til ’det grønne’. Det er ganske vist en meget langsigtet plan at sætte sine spareskillinger i skov, men til gengæld har den historisk set været enorm solid. I nyere tid er skovinvesteringerne også flyttet udenlands, blandt andet til Baltikum. Her

Produktion af optændingsbrænde

har HD Forest, HedeDanmarks skovforvaltningsselskab, huseret gennem snart 20 år, hvor de forvalter 50.000 hektar skov primært for segmentet 'private velhavere'.

"De fleste har hjertet med sig, når de investerer i skov, og de besøger det hvert eller hvert andet år. Det er en speciel investering, fordi der står et træ, man kan "kramme". Det gør man ikke med sine værdipapirer. Men man skal også være villig til at kigge 10-15 år ud i fremtiden, så som regel er det investorer, som allerede har investeret i mursten og aktier, men ønsker at sprede risikoen yderligere," fortæller Kai Thygesen, salgsansvarlig i HD Forest.

HD Forest har haft en solid kunde-gruppe gennem 20 år, men målet er at øge det forvaltede skovareal med minimum 20.000 hektar og dermed også antallet af investorer.

"Landmænd og nuværende skovejere vil sikkert også udgøre den største kundegruppe i fremtiden, men jeg tror også på flere 'jakketsæt', som ser mulighederne i den langsigtede investering, der samtidig rammer ind i en tid, hvor miljøbevidsthed står højt på dagsordenen," mener Kai Thygesen.

HVILKEN ROLLE SPILLER SKOVEN I NYERE TID?

I efterkrigstiden kom vi ind i rolig periode, hvor folk bliver velhavende, og det smitter også af på skovene. Friluftslivet og aktiviteter i naturen kommer i fokus, og det betyder pres på skoven fra anden side. Der er også krav om smukke og rekreative skove, der også sikrer biodiversiteten og rent drikkevand. Samtidig med, at de stadig er en vigtig producent af bæredygtig energi og materiale. Skovene skal løbende imødekomme nye krav - som det nyeste bidrage til at løse klimaproblematikken gennem lagring af CO₂ og produktion af CO₂-neutral energi.

HVORDAN SER SKOVEN UD OM 150 ÅR?

Ét er sikkert, og det er, at hvis vi forsøger at spå om fremtiden, så fejler vi. Vi aner ikke, hvad de fremtidige generationer kommer til at kræve af skoven, og det afhænger i høj grad også af økonomisk og social stabilitet og selvfølgelig også klimaets udvikling. I 1989 vedtog vi en fordobling af det danske skovareal, så det i 2100 skal komme op på 25 procent af Danmarks areal. I dag er vi på næsten 14 procent, så der er et stykke vej endnu, men målet er stadig at nå derop. Det handler dog ikke kun om at få meget skov - det handler også om, hvilken slags skov, vi udvikler. Jeg tror på, at hvis vi arbejder med at få klimarobuste og funktionsfleksible skove, så skaber vi det bedste fundament for kommende generationers ønsker.

På www.hedeselskabet.dk/bolarsen kan du læse, hvad Bo Larsen spåede tilbage i 2003 i en artikel i Vækst.

Bo Larsen,
professor KU

Foto: Poul Madsen

Leif Lauridsen

Skovfoged på Fyn, HedeDanmark

“Som forstmand er man fantastisk ydmyg.”

DERFOR BRÆNDER JEG FOR MIT JOB

Det er fantastisk at arbejde med noget, der har så langsigtet et perspektiv. I de skove, jeg færdes i, findes der egeplantninger, som blev anlagt i 1832, da Dalgas var fire år og sandsynligvis rendte rundt nede i Napoli med skrammer på knæene. Andre igen blev plantet, da franske revolution rasede i Paris' gader, og som forstmand er man fantastisk ydmyg over for den kendsgerning. Jeg er så heldig at få lov at tage del i noget, som rækker langt ud i fremtiden, og jeg er blot én i rækken af forstfolk, som har holdt hånden over skove, der har overlevet perioder, hvor der næsten ikke var skov tilbage i Danmark. Jeg går fløjtende på arbejde hver dag.

DERFOR ER DET EN GOD ARBEJDSPLADS

Jeg blev ansat i 1984, og på trods af at vi arbejder med noget så langsigtet som træer, så har der været en enorm udvikling. I begyndelsen håndterede jeg arbejdsløse unge fra byerne, som fik opgaver i skovene, og siden har jeg været med til at oparbejde en betydelig mængde hektar skov, som vi i dag håndterer driften af. Der er en bred kontaktflade og et godt samarbejde med skovejere, samarbejdspartnere, underentreprenører og kollegaer, og der er generelt en ydmyghed over for den opgave, vi står over for.

Mogens Birkebæk

”Jeg har fungeret som advokat for Hedeselskabet siden 1999, men inden da begrænsede mit kendskab til Hedeselskabet sig til historieundervisningen i folkeskolen. Jeg er født på ’stenbroen’

i Aarhus, så interessen for natur og biologi lå langt væk gennem min barndom. Den interesse er blevet understøttet og ansporet gennem mit kendskab til Hedeselskabet og de ting, der arbejdes med. I dag mener jeg, det er vigtige emner at have viden om, og jeg synes, det er spændende at læse om de projekter og tiltag, som Hedeselskabet arbejder med. At jeg i dag er jæger, gør det ikke mindre interessant. Derudover har jeg også gjort den opdagelse, at jeg har en familiær relation til Birkebæk Plantage, som har en tæt tilknytning til Hedeselskabet, og det har været sjovt at dykke ned i.”

Medlem siden 2002 / Ambassadør og advokat for Hedeselskabet / Har rødder til Birkebæk Plantage, som er ejet af Hedeselskabet

Mikkel Kloppenborg Nielsen

”Jeg har ikke en egentlig tilknytning til Hedeselskabet, andet end at jeg altid har været fascineret af Hedeselskabets historie; Dalgas, Skjern Å, Det Flyvende Korps osv. Min far er livsvarigt medlem, og

jeg er nu ejer af den fædrene gård og har stadig nogle af de læbælter og småskove, der blev plantet af Det Flyvende Korps eller med tilskud og planter via Hedeselskabet. Som medlem henter jeg interessant viden om det felt, jeg til dagligt arbejder med som konkollega til Orbicon og privat har jeg en land-, skovbrugs- og jagtejendom, hvor de områder, som HedeDanmark arbejder med, er interessante. Derudover er der nogle gode medlemsarrangementer.”

Medlem siden 2005

Birgitte Sandahl Bogner

”Jeg har været tæt på Hedeselskabet, siden jeg var barn, hvor min far var ansat i selskabet, først som agronom og siden direktør. Vi talte meget om hans arbejde, og han tog os ofte med på opgaver, hvor vi enten kiggede

på eller gav en hånd med. Det har givet mig en naturlig interesse både for Hedeselskabet og naturen generelt. Jeg deltager gerne i medlemsarrangementerne både for oplevelserne men ikke mindst for at få en faglig indsigt. Vi har selv et lille landbrug, hvor vi stræber efter at passe på naturen.”

Datter af Knud Sandahl Skov, tidl. direktør for Hedeselskabet / Livstidsmedlem

Marc Dalgas

”Jeg er vokset op i udlandet, så min tilknytning til Hedeselskabet har ikke været så stærk, men det er noget, vi af og til drøfter i familien. Jeg mødte min hustru, som i dag arbejder i Naturstyrelsen, da jeg

skulle aftjene værnepligt ved Livgarden og blev hængende i Danmark. Sidste år fik jeg endelig taget mig sammen til at melde mig ind i Hedeselskabet. Jeg glæder mig til at følge Hedeselskabets udvikling og til at gå til nogle af de interessante medlemsforedrag, - også fordi jeg gerne vil holde en tilknytning fra familien. Jeg holder meget af at vandre, fiske og gå på jagt, og vi har forsøgt at give interessen for naturen videre til vores børn ved at tage dem med rundt i landet på ferier. Der er stadig mange, der reagerer på navnet, dog flest i Jylland - både med positive og af og til negative kommentarer.”

Medlem siden 2015 / Tipoldebarn af E.M. Dalgas

Klimakæmperen Connie

Verden fik en global klimaaftale i Paris i december 2015. En aftale, som Connie Hedegaard har brugt år på at skabe betingelserne for. Efter fem år takkede hun i 2014 af som EU's Klimakommissær, men i den periode kæmpede hun for, at 2015 skulle være deadline for netop en global aftale, hvor også USA og Kina var med. Det lykkedes, men hun ønsker stadig at skubbe på den globale klimadagsorden, blandt andet som formand for den internationale miljøfond, KR Foundation, og for Danmarks grønne tænketank CONCITO. For én ting er at indgå aftaler – noget andet er at føre dem ud i livet. Selv er hun ikke fan af at planlægge langt frem i tiden, men alligevel har hun i størstedelen af sin karriere arbejdet med netop det langsigtede. Vækst har mødt Connie Hedegaard til en snak om at være klimafighter og klimarealist.

HVORDAN KOM KLIMA TIL AT STÅ DIT HJERTE SÅ NÆR?

Jeg havde egentlig ikke beskæftiget mig ret meget med området og havde ikke nogen speciel faglig indsigt, da jeg blev spurgt, om jeg ville være miljøminister. Det kom til at handle meget om klima – jeg blev minister i august, og i oktober var der klimatopmøde. Jeg synes, det var det mest gakkede, komplekse og vanvittige show, og sådan kan det virke, men det er også her, hvor verden kan samles om at indgå mål. Det er sådan med klima, at jo mere man ved, desto mere kommer man til at interessere sig for det og stræbe efter, at udfordringerne skal løses.

HVORFOR ARBEJDE MED DET I EN POLITISK KONTEKST?

Vejen til et mere bæredygtigt samfund er en enorm omstilling, og politisk set

er det interessant, fordi vi bliver nødt til at arbejde internationalt, da det er helt afgørende, at vi får alle til at spille med. Det har jeg især beskæftiget mig med som EU-kommissær. Hvordan får vi et land som USA til at opstille mål, når de nu ikke vil? Hvordan får vi Kina med, når de grundlæggende mener, det er andres problem? Det er rigtig interessant politik at få det internationale samfund til at erkende, at vi har en fælles udfordring.

DU KALDER DIG SELV KLIMAREALIST, MEN HVIS DU KIGGER FREM MOD DEN DEADLINE, DER HEDDER 2050, HVAD TÆNKER DU SÅ?

Når menneskeheden skal, så kan vi. Vi skal ofte ud på kanten, men hvis der virkelig opstår et problem, så løser vi det. Tag for eksempel vedvarende energi. Det er dyrt at løbe nyt i gang, men pludselig tager det fat, og nu er priserne kommet langt ned. Problemet er, at uanset om det er bygninger, transport eller energisystemer, vi skal arbejde med, så er tiden enorm lang fra, at vi anerkender problemet og begynder at gøre tingene anderledes, til det ændrer noget. Derfor er det så vigtigt, at verden er blevet enig om en retning og har sat et fælles mål. For hvis vi tror, at vi kan begynde at handle i 2047, så bliver det vanskeligt. Det er nu, vi træffer dispositioner, som påvirker verden i 2050, og i den forstand har vi virkelig travlt, og alle skal spille med – både politikere, teknologier, virksomheder, forskere og den almindelige borger. Vi skal kollektivt tage stilling til, om vi vil sætte et fodaftryk, vi kan stå inde for, eller vil vi være en græshoppeflok, der slår sig ned og ødelægger alt omkring sig.

*Tillykke
med 150 års indsats.*

*En 150-årig der
længere end de fleste
har haft blik for, at det
handler om at finde balancen
mellem at passe på naturen
og bruge naturen.*

Connie Hedegaard

Foto: CONCITO

KORT OM CONNIE HEDEGAARD

Fra 1990 til 2004 arbejdede hun som journalist, først på Berlingske Tidende og siden i DR.

Fra 2004-2009 var hun miljøminister og siden klima- og energiminister, og derefter var hun EU-kommissær for klima frem til 2014.

1. januar 2015 tiltrådte hun som formand for en ny international miljøfond, KR Foundation, stiftet af Villum Fonden og familien Kann Rasmussen, der står bag Velux.

Hun er formand for Danmarks grønne tænketank, CONCITO, sidder i bestyrelsen for Aarhus Universitet og er formand for Kulturministeriets public service-udvalg.

Hun har modtaget en lang række priser og udmærkelser. I 2009 kom hun på Time 100 listen, den amerikanske liste over folk med størst påvirkning på verdenen.

MEN FÅR DU ALDRIG LYST TIL AT OPGIVE?

Det er frustrerende, når tingene går langsomt, og det gør det i politik. Men når jeg synes, det ser håbløst ud, prøver jeg at træde et skridt tilbage og anskue tingene i et større perspektiv. For eksempel er Kina med i en global aftale, og de hævder at vil indføre pris på udledte CO₂ – det var utopisk for få år siden. I 2014 og i 2015 blev der globalt installeret mere vedvarende energi end olie, kul og gas, og i 2015 blev der investeret flere dollars i vedvarende energi end i fossil brændsel. Der sker nogle meget store drej, så det er ikke kun en historie om, at ingenting flytter sig. Men man kunne også sagtens holde talen om alle de forkerte beslutninger, der træffes, og hvor meget korttidsstænkning, der er i både politik og i virksomheder. Det viser, hvor skrøbeligt, det er. Det var med det yderste af neglene, at EU's 2030-målene kom på plads, og det samme gælder for klimaaftalen. Det er positivt, at den kom i hus, men det kræver jo, at alle landene går hjem og handler

– men jeg tror på, at de ikke har råd til andet. I Kina truer vækst og forurening med at ødelægge den sociale stabilitet, så der er mange grunde til, at de er nødt til at gribe tingene an på en anden måde.

HVAD SKAL DERL TIL, FOR AT VI KAN TAGE DE AFGØRENDE SKRIDT?

Vi skal væk fra silotankegangen. Klima griber ind i alt, og det kan ikke nytte noget, at der sidder en miljømedarbejder henne på gangen – det skal ind i kernen i de økonomiske beslutninger. Den udvikling er på vej, men finanspolitikkerne verden over mangler stadig at forstå det. Noget andet helt afgørende er prissætning – at langtidseffekt tænkes ind i det regnestykke, så tingene får en mere reel pris. Det skal også koste at forurene, så markedet bliver nødt til at følge med, og det er en måde, hvorpå vi kan fremtvinge en mere bæredygtig innovation. Sætter vi standarderne, så skal virksomhederne nok følge efter. Og så mener jeg i øvrigt, at vi alle skal anerkende, at vi har et ansvar i de valg, vi foretager.

Pumpehus, 1968

Vandets veje er uransagelige

VAND OG VANDLØB ER PÅ GODT OG ONDT EN STOR DEL AF HEDESELSKABETS FORTID. I DAG ARBEJDES DER MED GENSLYNGNINGER, NATURGENOPRETNING OG KLIMATILPASNING – MEN VAND ER STADIG, OG VIL MÅSKE ALTID VÆRE, GENSTAND FOR MEGEN DEBAT OG DISKUSSION.

Lige som skov og træ har kendetegnet Hedeselskabet gennem alle årene, har vand også. I begyndelsen handlede det om at kontrollere vandet, så det blev muligt at dyrke jorden. Det handlede om at indvinde landarealer, så bønderne fik noget at leve af, og man satsede på landbrugsjord, som kunne dyrkes. For at det projekt kunne lykkes, blev mange vandløb rettet ud, og der blev også etableret engvandingsanlæg. Det gav gode enge, som kunne give foder til husdyrene og gødning til korn dyrkning. Men det betyder også, at der i dag er udfordringer med netop de enge, som er opdyrket og ofte bliver oversvømmet af åen, der løber over.

”Der var en lang periode, hvor Hedeselskabet var førende på reguleringsprojekter, hvor moser og søer er blevet afvandret og brugt til drift. Det var en stor succes set med landbrugets øjne, og det er så også én af grundene til, at vi har mange opgaver i dag med at genoprette vandløbene. Nogen vil mene, at vi rydder op efter os selv, men det var nu engang de opgaver, der blev efterspurgt dengang, hvor der i dag modsat arbejdes med, at åen bringes tilbage til de naturlige slyng,” fortæller Lars Bo Christensen, projektchef i Miljø og Natur, Orbicon.

Lars Bo Christensen var den første biolog, der kom til Hedeselskabet, og derfor

har han været med igennem mange forskellige perioder af vandløbets liv. Han blev ansat i 1981, og mange af hans biologkollegaer kondolerede dengang med jobbet, ikke mindst på grund af Hedeselskabets fortid med udretninger af vandløb.

”Holdningen blandt mange naturfolk og biologer var, at jeg nu arbejdede for fjenden, fordi de mente, at Hedeselskabet var med til at udnytte naturen. Men hvis man kigger tilbage – længere tilbage end 1981 selvfølgelig – så var der jo altså en befolkning, der skulle brødfødes – og dengang var der ingen kampagner mod madspil, for alt blev spist. Så jo, en del af de projekter, som Hedeselskabet var en

“ Spildevand bliver i dag anvendt til at skabe bynære oplevelser for borgerne. ”

Foto: Carsten Ingemann

del af, har været dyre for naturen. Men det er til gengæld også én af årsagerne til den velstand, vi har i dag,” siger han.

VÆK MED VANDET

I 1930'erne begyndte staten at yde tilskud til at anlægge dræn. Det havde to formål. Det ene var at kontrollere vandet og dermed skaffe mere landbrugsjord og dermed flere fødevarer. Det andet formål var at få flere i arbejde. Derfor var det blandt andet et krav, at arbejdet foregik med spade, skovl og trillebør – gravemaskiner var ikke tilladt. En anden forudsætning var, at man brugte en autoriseret rådgiver, hvilket ofte var Hedeselskabet.

Orbicon ligger inde med det største arkiv over dræn i Danmark. Et arkiv der går helt tilbage til 1860'erne og fylder i alt omkring én km i hyldemeter.

”De store arkiver er værdifulde, når naturen skal føres tilbage til sin oprindelige tilstand, og man for eksempel vil genskabe vådområder. Her kan der blandt andet findes kort over dræn, projektbeskrivelser og beskrivelser af den oprindelige natur. Det er meget værd i naturgenopretningsprojekter,” fortæller Lars Bo Christensen.

Da tilskuddet til dræning ophørte i 1970'erne, forsvandt et stort forretningsområde for Hedeselskabet, og i samme periode ophørte de store afvandingsprojekter også. Det betød, at der sad en hel del ingeniører, som næsten fra den ene dag til den anden ikke havde noget at give sig til. Det gav samtidig grobund for at afsøge muligheder for helt nye forretningsområder, og det bragte blandt andet Hedeselskabet ind til byen.

Læs mere i temaet på side 30.

ÅMANDEN OG HANS VANDLØB

Ude i åen går en mand. Åmanden i daglig tale. Han kender 'sin' å og opdager, når noget ikke er, som det plejer. Måske forurening eller sandudvaskninger, der stammer fra ødelagte dræn. Det giver vandrende sand i vandløbende, der især er ødelæggende for gydebanks og fiskeæg. Vandløbsvedligeholdelse er en stor del af HedeDanmarks arbejde inden for natur og vand. Årligt vedligeholder de godt 50 uddannede åmænd mere end 4.500 km vandløb for primært kommunerne og en mindre andel private i hele Danmark. En faglig stolt tradition, som ikke lader sig kyse af maskiner og teknologi.

”Man kunne måske tro, at det var lettere at sætte en skovl i vandløbet for at

rense op, men det kan også risikere at gøre mere skade end gavn, og man risikerer, at vandløbet over tid afvander dårligere, fordi man ændrer på vandets naturlige løb. Med den manuelle vedligeholdelse kan vi sikre mindst lige så god afvanding samtidigt med, at der tages selektive hensyn til naturindholdet i vandløbet. Vores åmænd arbejder med de samme vandløb år efter år, og opdager hvis noget ikke er som det skal være. Det opnår du altså ikke med en maskine,” forklarer Tine Eggertsen, der er regionschef i Natur og Vand, HedeDanmark.

Denne afdeling arbejder ikke kun med at få vandet væk. Mange steder ønsker man at hente vandet tilbage – for eksempel ved vandstandshævninger i enge og højmoser; projekter hvor naturen skal tilbage til sit oprindelige jeg.

”Vores mål er at arbejde med naturen i stedet for mod den, og det forsøger vi at have med i alle projekter. Det er spændende, fordi projekterne aldrig er ens. En mose er ikke bare en mose. Men der er også udfordringer ved at arbejde ved naturgenopretning. Før et genopretningsprojekt går i gang, er man i højere grad nødt til at tage stilling til, hvad det fremtidige mål for arealet er, og aktivt tage stilling til, hvordan man vil opnå denne tilstand via aktiv pleje, ellers er det ofte spild af penge at sætte projekterne i gang. Og lige som det altid har været, så vil det nok fremadrettet også være tilfældet, at politiske vinde blæser ind over dette område,” siger hun.

“Man må ikke fløde en anden mands ager.”

Jyske Lov anno 1241

Natur og Vand har blandt andet arbejdet med genopretning af den sønderjyske højmoser Sølsted Mose, der er blevet ført tilbage til, som det så ud for 200 år siden. Højmoser er meget sårbar og sjældne natur, der findes et rigt fugle-, insekt- og planteliv, og som det eneste sted i verden findes den sjældne fisk dyndsmørlingen. Samtidig er der etableret publikumsfaciliteter, så både fagfolk, lokale og turister kan nyde den sjældne natur.

SKÆBNEFÆLLESSKABET

Men hvad er det dog med de der vandløb. Hvorfor er der så meget debat om det – stadig den dag i dag. Og hvad bringer fremtiden mon for vandløbene? Det har vi spurgt en grand old man om.

Bent Lauge Madsen er tidligere leder af Miljøstyrelsens Ferskvandslaboratorium og kendt som å-manden, der lagde det faglige grundlag for den 'nye' vandløbslov, der trådte i kraft i 1983. Vandløbsloven, som har været med til at vende udviklingen i vandløbene til det gode, set med miljøøjne. I dag er Bent Lauge Madsen i en alder af 'på den gode side af 80' i princippet gået på pension, men han deltager stadig lige så passioneret i vandløbsdebatten. Selvom det er den samme historie, han har fortalt hele sit arbejdsliv.

"Vi må leve med vandløbene, for de bestemmer. Selv ikke en ingeniør kan lave om på det, det er ren fysik, den slags fysik er ikke til forhandling, og det kommer aldrig til at ændre sig. Det er et skæbnefællesskab, fordi den, som bor øverst ved vandløbet, har ansvaret for de, der bor længere nede. Ændrer man noget ét sted, har det konsekvenser et andet. Det er sådan set humlen i det hele," fortæller Bent Lauge Madsen.

I Jyske Lov anno 1241 hed det om vandløb "at man ikke må fløde en anden mand ager" – altså at man ikke sende en risiko nedstrøms vandløbet. Så på trods af, at verden har gennemgået en enorm teknologisk og videnskabelig udvikling, så er der for vandløbet intet nyt under

solen. Og netop derfor er Bent Lauge Madsen også fortrøstningsfuld, når det kommer til vandløbets fremtid.

"Vandløbet vil altid søge at arbejde så lidt som muligt, og det gør de ved at slynge sig af sted i et adstadigt tempo. Vandløbene indretter sig på, at der kommer mere nedbør, og oversvømmelser hører til ved en å – det er spørgsmålet om, hvordan vi har tænkt os at indrette os omkring det. Så hvad angår byer og klimatilpasning, så kan vi også løse en del af det ved at holde vandet tilbage i vandløbene og åsengene," siger Bent Lauge Madsen.

En stor del af debatten om vandløb i disse tider, handler om de oversvømmede marker, men ifølge Bent Lauge Madsen er det blot historien, der indhenter os.

"Da man i sin tid valgte at opdyrke moser og enge, så gravede man vandløbet dybt ud. Det gav mulighed for at dyrke afgrøder, men det betyder også, at jorden langsomt synker sammen, og det vidste man godt, da man i sin tid uddybede åen. Og det er vi nødt til at forholde os til, hvad enten vi vil det eller ej," siger han.

Læs mere om landbrugsjord i temaet "Det åbne land" på side 38.

DA VANDET KOM TIL BYEN – FRA SKJERN Å TIL SØNÆS

Hedeselskabet har altså arbejdet med vand lige siden Dalgas' tid. I dag handler arbejdet med vand i høj grad om rådgivning, naturgenopretning, vedligeholdelse og ikke mindst bliver klimatilpasning en stadig større del af dagsordenen – vi lever med jævnlige forekomster af store mængder regnvand, som skal håndteres.

Men de store regnmængder er ikke kun til besvær – og de behøver ikke blive gemt væk. De bliver tværtimod i stigende grad koblet til rekreative områder, som ikke mindst byboerne får glæde af. Det er sØnæs i Viborg et rigtig godt eksempel på. Danmarks smukkeste rensedam, bliver området også kaldt.

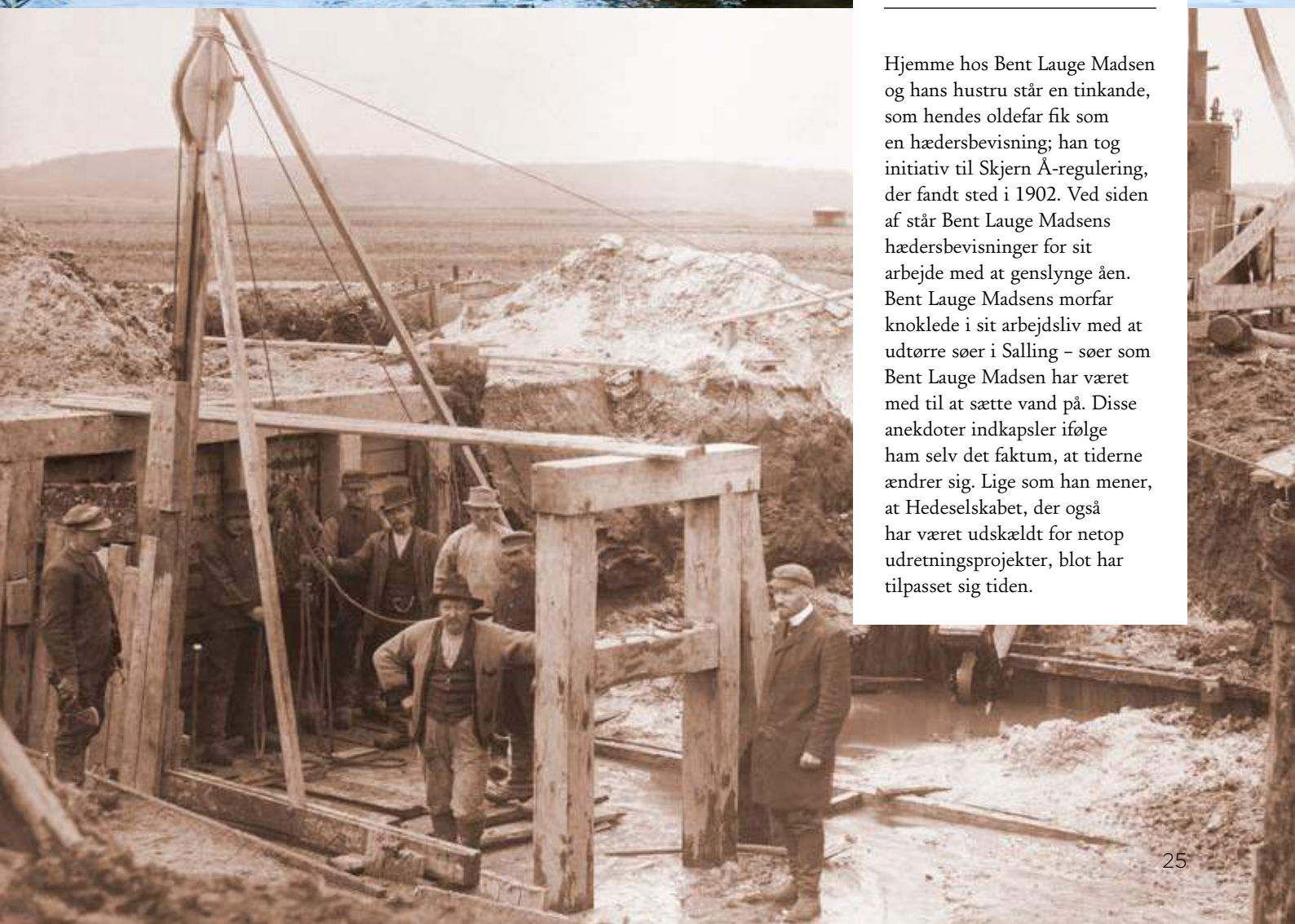
sØnæs er oprindeligt et moseområde, der blev drænet i 1939. I 1967 fik boldklubben B67 boldbaner her, men i våde perioder egnede det sig mere til gummistøvler end fodboldstøvler, og i 2012 begyndte planerne med anlæggelsen af en rensedam for Viborgs midtby og sydlige bydel. Det udviklede sig til et kombineret klimaprojekt og vandlandskab, hvor Orbicon har været rådgiver. I dag er sØnæs et fantastisk naturskønt område, der er kåret til Danmarks bedste klimaprojekt 2015. Det beviser, at man kan etablere en rensedam, som sikrer bedre klimaløsninger kombineret med en attraktiv bypark, som er et særdeles populært udflugtsmål for viborgenserne. Læs mere om, hvordan klimaudfordringer giver mulighed for helt nye byrum i temaet 'Da Hedeselskabet kom til byen'.

Foto: Jesper Voldgaard

TIDERNE ÆNDRER SIG

Hjemme hos Bent Lauge Madsen og hans hustru står en tinkande, som hendes oldefar fik som en hædersbevisning; han tog initiativ til Skjern Å-regulering, der fandt sted i 1902. Ved siden af står Bent Lauge Madsens hædersbevisninger for sit arbejde med at genslynge åen. Bent Lauge Madsens morfar knoklede i sit arbejdsliv med at udtørre søer i Salling – søer som Bent Lauge Madsen har været med til at sætte vand på. Disse anekdoter indkapsler ifølge ham selv det faktum, at tiderne ændrer sig. Lige som han mener, at Hedeselskabet, der også har været udskældt for netop udretningsprojekter, blot har tilpasset sig tiden.

KRISTINA MØBERG JENSEN

*Markedschef,
Miljø og Natur, Orbicon*

DERFOR BRÆNDER JEG FOR MIT JOB

Jeg kunne lige så godt være havnet et helt andet sted. For mig handler det mere om mennesker, at få folk til at mødes og finde den bedste løsning for alle parter og for naturen. Jeg har en grundlæggende interesse i dejlig og smuk natur, men i mit daglige arbejde handler det om kommunikation, om at lytte, formidle og læse folk og få dem til at til at mødes og indgå i et team omkring en opgave. Jeg bevæger mig inden for et felt, som har utrolig meget bevågenhed for tiden, og derfor er det ekstra vigtigt at skabe dialog på tværs af landbrug, kommuner og rådgivere, og det er en fantastisk spændende opgave.

DERFOR HAR VI EN GOD ARBEJDSPLADS

Jeg har nogle fagligt enormt kompetente kollegaer, og der er stor respekt om dem blandt vores kunder og samarbejdspartnere. Det betyder meget at komme med Hedeselskabet i ryggen, vi har ry for stærk faglighed og ordentlighed, og det betyder noget, at vi har været med i mange år. Det oplever jeg en stor stolthed over blandt medarbejderne.

Fotos: Poul Madsen

HEDESELSKABET
 UDDELER IGEN I 2016
 100.000 KRONER TIL
 GODE MEDLEMSPROJEKTER.
 SØG INDEN 1. OKTOBER
 OG FÅ MULIGHED FOR EN
 HÅNDSRÆKNING TIL
 NETOP DIT PROJEKT.

4x25
 tusind

Medlemspuljen

Hedeselskabets medlemmer er engagerede i udviklingen af det samfund, de er en del af, og det vil vi gerne bakke op om ved at uddele i alt 100.000 kroner fordelt på fire projekter. Pengene kommer direkte fra overskuddet af Hedeselskabets kommercielle aktiviteter, og det er netop en af styrkerne ved

Hedeselskabet – overskuddet går ikke til aktionærer, men vi kan investere pengene i innovation, gode lokalprojekter og i at gøre Danmark til et bedre sted for fremtidige generationer.

Projektet skal anbefales eller søges af medlemmer af Hedeselskabet.

ANSØGNINGSFRIST DEN 1. OKTOBER 2016

Ansøgningsskema rekvireres på projek-tansogning@hedeselskabet.dk eller ved kontakt til Vibeke Højen (tlf. 4037 9147).

Læs mere på www.hedeselskabet.dk/medlemspuljen.

UDPLUK AF PROJEKTER, SOM ER STØTTET AF MIDLER FRA MEDLEMSPULJEN

DEN LOKALE BYMIDTE

Et nyt torv er på plads midt i den vestjyske landsby Fabjerg ved Lemvig. Det er et indbydende sted til kontakt mellem borgere, rasteplass for de cykelturister, der passerer ad den cykelsti, som binder Fabjerg sammen med Lemvig og de nærmeste landsbyer.

HØJESTE PUNKT PÅ THYHOLM

Et otte meter højt tårn på et højdedrag er nu Thyholms højeste punkt og et nyt udflygtsmål med storslået udsigt og historisk formidling om den nærliggende kalkgrav og områdets læplantningsarbejde. En historie der hænger tæt sammen med Hedeselskabet.

PLANTAGE FOR ALLE

Et ægtepar har valgt at åbne deres plantage for alle, og her har de opført en grøn hyggeplads, hvor naturnydere kan slå sig ned og nyde stilheden og den medbragte kaffe. Projektet er blevet til i samarbejde med den lokale borgerforening og stor frivillig indsats fra de lokale.

FORSKØNNING PÅ BORNHOLM

Cirka 7.000 turister besøger årligt Nyker Kirke, Bornholms mindste rundkirke, men arealet foran kirken ved præstegården ha fået et ansigtsløft. Det forskønner byen og særligt området omkring præstegården og rundkirken. Der er sat bænke op, så folk kan nyde deres medbragte madpakke.

HEDEGÅRDEN PÅ HJERL HEDE

Kvosted er Hjerl Hedes hedegård, som stammer fra 1818. Gården har ligget lidt gemt på frilandsmuseet, men det er der blevet ændret på. Store træer er fældet, og området er blevet åbnet op, så de besøgende får en visuel oplevelse af, hvordan hedeboerne levede på den barske, forblæste hede i 1800-tallet.

Foto: Stille Arentz/Københavns Stift

Aldrig har vi talt så meget om **NATUREN**

Hun er, hvad man nok vil beskrive som en klassisk storby pige, men faktisk kan hun køre traktor, og som barn tilbragte hun sine sommerferier på landet, hvor hun tjente en skilling ved at hive stokroer op. Hun er, hvad hun selv betegner, måske den sidste generation af børn, der fik lov til at pille i naturen og få jord under neglene, uden overvågning fra de voksne. Aldrig har vi talt så meget om naturen, og aldrig har vi været længe væk fra den – hvad mon det gør ved os som mennesker, spørger hun? Svaret har hun ikke, men forbrugereksperten Anne Glad, kendt fra 'Kender du typen?' kan uanset hvad konstatere, at vi er en del af en tidsalder, hvor vi tilbringer ufattelig meget tid indendørs eller i afgrænsede byrum, hvor den resterende del af menneskets evolutionære udvikling har fore-

gået ude i naturen. Det har til gengæld bragt en ny trend med sig i form af udvikling af grønne byrum – både på initiativ af private fællesskaber og professionelle byplanlæggere. En slags ny natur.

"Forholdet til naturen hænger tæt sammen med ressourcer. Har du et stort overskud, så kommer du ud i naturen, du sørger for, at dine børn kommer ud, og du har fokus på at leve bæredygtigt. Men naturen er også blot et punkt på listen over de krav og normer, som det moderne menneske forsøger at leve op til. Uanset, at naturen ofte hænger sammen med fællesskabet, så er det stadig et tegn på vores individualistiske tidsalder. Der er en stor grad af ego-anerkendelse i at være en del af et fællesskab, og det er et billede på ressourcestyrke, at man for eksempel er en del af fællesskabet omkring en byhave, sender børnene i skovbørnehave eller

kører rundt i skoven på en mountainbike med vennerne," siger Anne Glad.

Selv bor Anne Glad i en lejlighed i indre København og har netop stået i sin gårdhave og plantet grønt i pletter – fordi hun får det godt af det. Hun er også et eksempel på urbanisering – folkevandringen mod byerne, som har været et tema gennem de seneste mange år. En tendens, som man kan få indtrykket af, begynder at bevæge sig i den modsatte retning, men det svarer Anne Glad altid 'nej' til, når medierne ringer for en kommentar.

"Vi elsker programmer som Bonderøven og Nak & Æd, og det handler om, hvad vi drømmer om og fascineres af. Men det er kun en meget lille gruppe, som rent faktisk tager skridtet og gør det. Vi har brugt så mange år på at afskaffe fundamentet for at leve uden for byerne – uddannelse, indkøb, folke-

BONDERØVEN, BYHAVER OG LIVE-TRANSMITTERING AF HOPPENDE KØER. VI DANSKERE TALER ENORMT MEGET OM OG HAR STOR FOKUS PÅ NATUREN – OG ALDRIG HAR VI VALFARTET TIL BYERNE I SAMME GRAD. IFØLGE FORBRUGER- EKSPERT ANNE GLAD ER VI PÅ ÉN GANG BEVIDSTE OM, AT NATUREN GØR NOGET GODT FOR OS, OG PÅ SAMME TID ER VI OGSÅ FREMMEDGJORTE OVER FOR DEN. OG HVAD MON DET GØR VED VORES UDVIKLING SOM MENNESKER?

skoler og så videre er centraliseret eller afviklet. Antallet af indbyggere i de største danske byer er stagneret, men det er fordi børnefamilierne flytter til forstæderne og til større provinsbyer. De flytter altså ikke på landet. Det er simpelthen for upraktisk. Og de få, der gør, de ender ofte med at flytte tilbage, fordi der er mørkt og råt om vinteren, langt til alting og det kan være svært at få sociale relationer,” siger hun.

EN DEL AF BYFORTÆLLINGEN

Men det betyder ikke, at vi ikke gerne vil naturen. Det vil vi måske endda mere end nogensinde før. Vi er blot begyndt at omgive os og bruge den på en anden måde. Som de populære tv-programmer også vidner om, er naturen blevet en del af vores kulturforbrug.

”I København kan man se live-transmittering af, at kørner kommer på græs – det er jo på en måde absurd, men det viser, at naturen er blevet en kultur-ting. Det samme kan man også sige om den måde, naturen har bevæget sig ind i byerne, og det er rent faktisk ikke så mange år siden. Det er et ønske fra borgerne om at omgive sig med noget grønt, og derfor ser vi også, at byplanlæggere og arkitekter arbejder med at styrke de grønne områder i bybilledet,” siger hun.

MEN HVAD SÅ MED 'LANDET'. ER VI I GANG MED AT AFVIKLE DET?

”Det er i hvert fald et mere aktivt tilvalg, når vi tager ud i naturen. Førhen var der flere mindre landbrug, og det betød også, at flere børn voksede op på landet, og deres venner og familie besøgte dem og på den måde oplevede naturen der. Det har forandret sig. Naturen er i højere grad blevet en event – som for eksempel når der er åbent landbrug. Til gengæld oplever vi også en bølge af unge, der går enormt meget op i økologi, de støtter grønne organisationer og har i det hele taget fokus på at leve bæredygtigt. Samtidig har vi hele klimaspørgsmålet, som kan komme til at vende op og ned på alting. Også vores forhold til naturen,” siger hun.

Kære Hedeselskabet

Du begyndte som en virkelig god, nærmest revolutionerende idé. At skabe vækst i et kriseramt land ved at udnytte naturens ressourcer anderledes. Men du afspejlede også et menneskeligt hovmod, om at naturen skulle underlægge sig vores behov og ønsker. 150 år senere er det den samme innovative kraft, der driver værket, men du fremstår mere ydmyg, klogere – og det klæder dig helt utrolig godt. Aldrig har du virket mere med på beatet end netop nu.

Hjerteligt tillykke og tusind tak for indsatsen.

Mange hilsner
Anne Glad

Om Anne Glad

Født i 1972 og voksede op i Næsby ved Odense. Forældrene er pensionerede lærere, storebroderen professor i epidemiologi på DTU. Hun har altid elsket at skrive og begyndte i 2. klasse at udgive et skoleblad. Er uddannet cand.mag. i Nordisk Sprog og Litteratur – med sidefag i Film og Medievidenskab.

Hun skrev universitetsspeciale om forfatterskolen. Specialet blev til en bog, der blev solgt i 15.000 eksemplarer. Siden har hun været tekstforfatter i en række reklamebureauer, partner i eget bureau og strategisk direktør i reklamebureauet envision i Aarhus.

Anne Glad er aktiv i blandt andet Unicefs Præsidium, Fondsbestyrelsen Aarhus 2017, Julemærkefondens bestyrelse og styrelsen for Aarhus Folkeuniversitet.

Hun har medvirket i DR-programmet 'Kender du typen?' siden 2009.

I dag er Anne Glad forbrugerekspert på envision, freelance foredragsholder og konsulent.

HEDESELSKABET ER IKKE MEST KENDT FOR SIT ARBEJDE I BYERNE, MEN SIDEN 1970'ERNE ER OPGAVERNE BLEVET FLERE OG FLERE. PROJEKTERNE HAR RØDDER I FORTIDEN, MEN ER SAMTIDIG ET GODT EKSEMPEL PÅ, HVORDAN HEDESELSKABET GENNEM ÅRENE HAR FORMÅET AT TILPASSE SIG SAMFUNDETS BEHOV OG LADET ILDSJÆLE UDVIKLE NYE FORRETNINGSOMRÅDER.

Mod byen - af lyst og nød

Da Hedeselskabet
kom til byen

Hedeselskabet er i den brede befolkning nok mest kendt for at arbejde med det åbne land, med skov og med vand. Og mest i Jylland. Kendt for at sætte spor i landskabet. Men siden 1970'erne og ikke mindst inden for de seneste 10 år har Hedeselskabet også sat betydelige aftryk i byerne. Med pleje og vedligehold af grønne områder, spildevandsopgaver og ikke mindst klimatilpasningsprojekter, som for alvor skyder op i disse år.

Indtoget i byen er gået ad forskellige veje. HedeDanmark bevægede sig ind i byerne langs motorvejene med drifts- og beplantningsopgaver for Vejdirektoratet og med de såkaldte miljøplantninger – læplantning i udkanten af byen. Mens Orbicon tog sig af rådgivning inden for afvanding i såvel land og by samt kloak og spildevand, og senere også vandforsyning i byområderne. Vand- og spildevandsområdet havde også Dalgas' opmærksomhed. Han så potentiale i byerne, selvom hans hjerte bankede for landet.

”Gennem det indre Sverige og renholdelse i Helsingør, Helsingborg og Gøteborg”. Under denne overskrift bragte E.M. Dalgas i 1892 en artikel i Hedeselskabets tidsskrift. Det er en

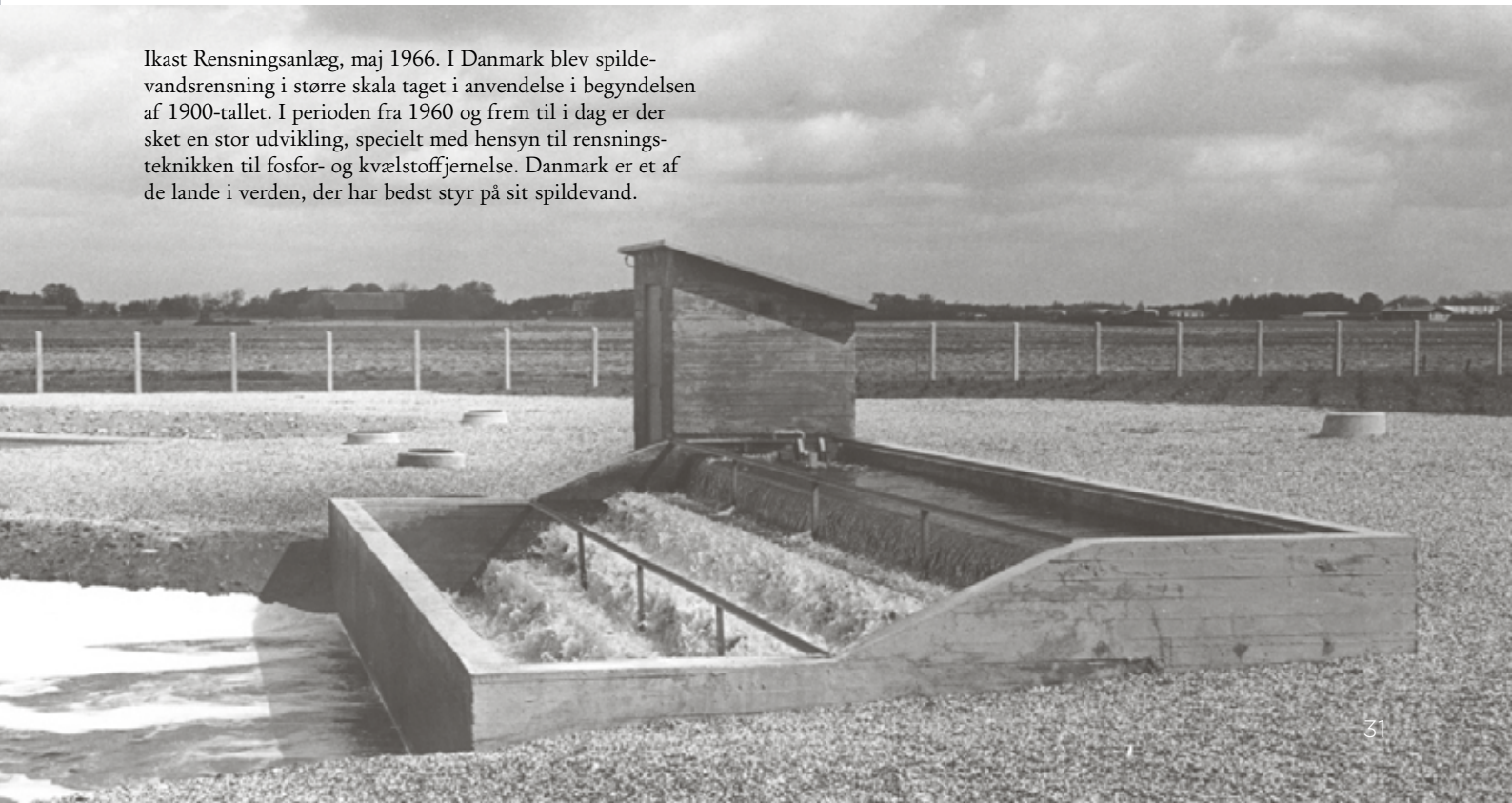
rapport fra en studietur, som Dalgas foretog samme år med ingeniøren Brønsted, og han skriver blandt andet: ”... navnlig affaldet fra byerne bliver kun i meget ringe grad benyttet, hvorfor byernes renholdelse står på et meget lavt standpunkt... Byerne, hvis samlede gødningsmasse har en værdi af endog flere millioner kroner.”

AF NØD LÆRER ...

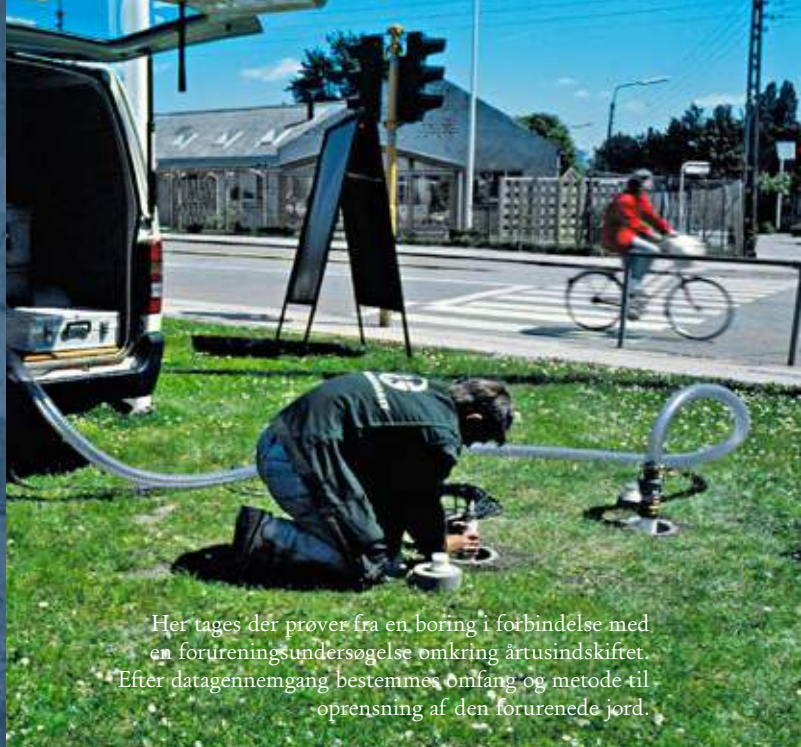
I Danmark begyndte kloakeringen i slutningen af 1800-tallet og tog virkelig fart i 1960'erne, hvor størstedelen af kloakeringen blev gennemført i takt med byudviklingerne. Det var også i de år, at Hedeselskabet for alvor begyndte at arbejde med området, og i første omgang var det nok mere af nød end en egentlig strategisk beslutning. Hedeselskabet var store på afvandingsprojekter, men 60'erne var hele området ved at dø ud, og noget nyt måtte ske.

”Der var mange medarbejdere, der havde en masse viden og erfaring om afvanding, rør og pumpestationer, men projekterne var væk. Samtidig havde vi dengang et stort laboratorium, og det betød, at vi stod ret stærkt inden for rense-

Ikast Rensningsanlæg, maj 1966. I Danmark blev spildevandsrensning i større skala taget i anvendelse i begyndelsen af 1900-tallet. I perioden fra 1960 og frem til i dag er der sket en stor udvikling, specielt med hensyn til rensningsteknikken til fosfor- og kvælstoffjernelse. Danmark er et af de lande i verden, der har bedst styr på sit spildevand.

“ Vi går meget op i ikke at være projekt-magere, men reelt tilføre kunden værdi. Vi skulle også meget gerne være her i morgen. ”

Her tages der prøver fra en boring i forbindelse med en forureningsundersøgelse omkring årtusindskiftet. Efter datagennemgang bestemmes omfang og metode til oprensning af den forurenede jord.

anlæg. Derfor lå det til højrebænet at kaste sig over kloakprojekter og renseanlæg, og det viste sig at være en rigtig god idé,” fortæller Jens Haugstrup Jensen, tidligere afdelingschef i Orbicon, Forsyning og Anlægsteknik og ansat siden 1973.

Opgaverne voksede fra mindre anlæg i landsbyerne til store, sammenhængende planlægningsopgaver og projekter i de større byer som Roskilde, Hillerød, Holstebro og Skive – og i 1990’erne udviklede Orbicon værktøjer i samarbejde med Aarhus Kommune til at optimere de store investeringer, samtidig med større opgaver i hovedstaden, og det har været med til at statuere Orbicon som én af de største på spildevandsområdet.

”Vi har haft foregangsfolk, som har tænkt i helheden. Vi har været i stand til at kombinere planen, projekterne og it-delen. Der har været ildsjæle, som sammen med kunder har fået det til at udvikle sig, og så har der været et godt internt samarbejde på tværs af kontorerne. Vi går meget op i ikke at være projektmagere, men reelt tilføre kunden værdi. Vi skulle jo også gerne være her i morgen,” siger Jens Haugstrup.

Området forandrer sig stadig og vil ganske givet også gøre det i fremtiden. Behandling af spildevand har undergået en enorm udvikling siden de første projekter – i dag håndteres regnvandet på overfladen og hedder klimatilpasning og ofte kombineret med rekreative byrum. Det vender vi tilbage til.

PRIVATE HAVER DUEDE IKKE

I 1990’erne begyndte virksomheder at have fokus på beplantninger på deres grunde. Virksomhederne kendte typisk til læhegn, da mange af dem ejede landbrugsejendomme, og de kontaktede HedeDanmark for at få plantet de effektive læhegn ved deres virksomheder.

”Beplantningerne omkring virksomheder kaldte vi miljøplantninger, men det var det samme koncept som læhegn. I begyndelsen var det tilfældige opgaver, men vi så muligheder i at arbejde mere strategisk med det, og det blev faktisk begyndelsen til, hvad der i dag er kendt som Outdoor Facility Service, OFS, og Entreprise, som ligger under Skælskør Anlægsgartnere,” fortæller Jesper Madsen, der i dag er General Manager i Emirates Landscapes, der er en del af HedeDanmark.

Der blev sat et hold, som skulle arbejde målrettet med dette område, deriblandt var Carsten Damgaard, som i dag er afdelingschef i storkundeafdelingen i OFS. HedeDanmark forsøgte sig først med at gøre hoserne grønne hos de private haveejere, men det viste sig hurtigt, at det ikke var nogen god vej at gå. I hvert fald ikke, hvis det skulle give penge i kassen. I stedet blev det besluttet at stille efter opgaver med drift og vedligehold af grønne områder hos større kunder.

”Netto blev vores første landsdækkende kunde, og vi indgik et samarbejde om at optimere ved samtlige butikker. Det blev startskuddet på det, vi i dag kalder

kædekonceptet. Fordelen for os var, at vi var de eneste, der kunne drifte på landsplan og samtidig levere god, lokal service. Der var en pionerånd og et drive, som var helt unik, og med relativt få folk fik vi bygget noget stort op – fra ingenting og her 16 år senere et stort forretningsområde. Det har været en enorm spændende oplevelse. Og vi har altså stadig Netto som kunde,” fortæller Carsten Damgaard.

Outdoor Facility Service håndterer i dag i omegnen af 1.700 kunder. Det lykkes, fordi de er i stand til at strukturere større, komplicerede opgaver og kan håndtere både det private og offentlige marked.

”Det har gjort en forskel, at vi kan tilbyde vintertjeneste til vores kunder. Det har været en stor omvæltning for forretningen at kunne håndtere cirka 3.000 lokationer i hele Danmark, men jeg oplever generelt en stor arbejdsomhed fra alle i vores division, og jeg tror, det er derfor, vi lykkes så godt. Både landsdækkende og lokalt,” siger Carsten Damgaard.

DA VANDET KOM OP TIL OVERFLADEN

Midt inde i København i det mondæne Østerbro-kvarter ligger Tåsinge Plads. Ved første øjekast en fin, grøn plads, hvor københavnere kan slå sig ned med en kop kaffe. Men den kan mere end det. Når himlen åbner sig og hælder umådelige mængder vand ned over byen, sørger pladsen for at forsinke og nedsive regnvandet, så der ikke sker oversvømmelser i området,

Foto: Charlotte Brøndum

og det ikke overbelaster kloakken. Tåsinge Plads er blot et af de efterhånden mange eksempler på danske klimaprojekter – men for blot få år siden måtte man rejse til udlandet for at finde dem. I dag er Danmark, især København, et af de steder, fagfolk besøger for at hente inspiration, og det kan blandt andet Orbicon tage æren for.

”Vi har altid haft viden om naturen og vandløbene, og det er et vigtigt parameter, når man rådgiver om spildevandsplanlægning og regnvandshåndtering. Det handler om at håndtere vandet, så der ikke kommer skadesvoldende oversvømmelser, og vi ikke forurener vores natur. Klimaforandringerne og de store regnmængder er en kæmpe udfordring, som de eksisterende kloaksystemer overhovedet ikke er dimensioneret til at klare. Derfor handler det i dag om klimatilpasning. Det er enorme summer, der skal investeres i dette område, og vi hjælper kunderne til at få mest muligt ud af den investering,” fortæller Carsten Rosted, afdelingschef, Klimatilpasning og Byudvikling, Orbicon.

Alle kommuner har i dag klimatilpasningsplaner, men vi skal ikke mere end seks-syv år tilbage, før ingen havde det. I 2009 afholdt Orbicon et møde i ingeniørforeningen, der kom 60, og kun tre kommuner var repræsenteret.

”Alvoren var ikke gået op for kommunerne eller virksomhederne endnu, men så kom de første store skybrud, og i dag ved alle, at vi bliver nødt til at forholde

os til klimaudfordringerne. Vi har været med til at udvikle den faglige forståelse, og vi ønsker at gøre det i et åbent forum, hvor vi deler viden. Den største barriere er vanetænkning, for der er brug for, at vi tænker projekterne helt anderledes. Markedet har stadig et stort potentiale, og vi vil se det udvikle sig endnu mere over de kommende år,” fortæller Søren Gabriel, civilingeniør og udviklingschef, Klimatilpasning og Byudvikling, Orbicon.

Når vand skal håndteres på overfladen, betyder det samtidig, at langt flere skal inddrages i processen, og endnu flere mener noget. Førhen var spildevand noget for ingeniører og succeskriteriet var, at gemme vandet væk og at ingen talte om vores projekter, når vi var færdige med dem. I dag involverer det arkitekter, trafikrådgivere, ingeniører, byplanlæggere og ikke mindst borgerne, og kommunikation er en central del af projekterne. Det er langt mere komplekst og besværligt. Og med mange andre værdier end blot vandhåndtering.

”Der er ved at ske et paradigmeskifte både blandt fagfolk og kommunerne. I begyndelsen handlede det meget banalt om nedsivning af regnvand, og i dag taler vi om, hvordan vi kan bruge pengene til at få spændende projekter og nye byrum ud af det. På mange måder står vi stadig på usikker grund, og hver eneste dag er ny inden for dette område, men vi arbejder for, at det bliver afdratimeret, og alle kan se de mange potentialer. Det er komplekst, men det er også vildt fedt,” siger Søren Gabriel.

▲
Tåsinge Plads i København er et godt eksempel på et klimatilpasset byrum. En grøn plet for beboerne og samtidig er det i stand til at tilbageholde store mængder regnvand, når himlen åbner sig.

PATRICK MARTINUSSEN

*Landskabsarkitekt og markeds-
ansvarlig, Klimatilpasning og
Byudvikling, Orbicon*

DERFOR BRÆNDER JEG FOR MIT JOB

Jeg kan godt lide at sætte skub i ting. Jeg samarbejder både med kollegaer og eksterne om at løfte større opgaver, og det motiverer mig at være med til at fremme løsninger på komplekse problemstillinger og skabe noget, der kommer andre til gode. Jeg arbejder med noget så grundlæggende som forståelsen og opfattelsen af regnvand som et nyt lag i byen. I dag har vi mulighed for at bruge det visuelt og fysisk i bybilledet, og på den måde give mulighed for at interagere med vandet og gøre det mere spændende at bo i byen. Det er en rigtig sjov udfordring.

DERFOR HAR VI EN GOD ARBEJDSPLADS

Mit arbejde giver mulighed for at skabe noget for og sammen med mine kollegaer, og samtidig række ud af huset og skabe samarbejder og projektideer, som ofte indeholder synergi og merværdi for samfundet, en udvikling vi gerne vil være en del af. Der er en enorm faglig bredde i Orbicon, og derfor oplever jeg, at vi har en berettigelse på alle projekter. Det er med til både at udvikle vores arbejdsplads og samfundet generelt.

EN TUR NED AD MINDERNES ALLÉ

Lige siden grundlæggelsen har Hedeselskabet løbende informeret om selskabets aktiviteter først i form af beretninger fra Hedeselskabet og senere i form af et idskrift, der fik navnet Vækst i 1984. Det er altså på mange måder et stykke historie, vi er en del af med tidsskriftet, der dog har ændret sig en hel del gennem årene. Vi har samlet en lille bitte buket af udklip fra artikler og annoncer i Vækst gennem tiden.

1876

Indenrigsministeriet har opfordret Hedeselskabet til at foretage endeel Mergelundersøgelser i Hammerum Herred ved hjælp af artesiste Boringer og dertil bevilget 2.000 kr.

1876

Den af Hedeselskabet udgivne Piece "Om Hedmoser og Rjærjorde" har fremkaldt en ikke ringe Bevægelse i Jylland, idet der i den største Deel af Landboforeningerne er bleven afholdt Diskussionsmøder angaaende Mosekulturen, hvorfor det er at forvente, at denne Slags Kulturen med det Første ville faa et Opsving her i Landet.

1886

Tidsskrift nr. 1, 1886
Til husmænd i heden, der have udført gode Opdyrkinger er indkommet 120 kr., der ere fordelt mellem 2 husmænd.

1866-1916

Et jubilæumsskrift af C. Nyrop

Udgivet af Det danske Hedeselskab

... Hedesagen, der i Betydning for vort Fædreland ikke staar tilbage for nogen anden Sag, fortjener at støttes mest muligt, og derfor rettes en indtrængende Opfordring til Alle og Enhver, som have Evne og Vilje til at ofre paa Fædrelandets Alter, om at indmelde sig som medlemmer i Hedeselskabet.

1896

Driften af Mergelbanerne og Mergeltransporten paa Statsbanerne i 1895

I. Damholt-Hodsager Mergelbane. I 1895 er rekvireret og fordelt 13,092 Rub. Af Mergel. Af ekstraordinære Udgifter har der været ca. 900 Kr. til en Forstærkning af Landlæsningsapparaterne i Mergelgraven.

1906

Bidrag til Hedeselskabet fra Hs. Maj. Kongen

Det har behaget Hs. Maj. Kongen at give Hedeselskabet Tilsagn om at ville støtte Selskabets Virksomhed med et Bidrag paa 200 Kr. aarlig.

1926

Om vindforholdene her i landet under hensyn til anvendelsen af vindmotorer. Ved Ingeniør K. Tylvad. M. Ing. F

Af de forskellige naturlige Energikilder som Tørv, Vandkraft og Vindkraft, vi her i landet har Adgang til, Har Vindkraften den Fordel at være til Stede i omtrent ubegrænsede og uudtømmelige Mængder og er derfor den, der frembyder størst Mulighed for yderligere Udnyttelse i større Maalestok.

1966

Jubilæumsfrimærket

Den 24. februar kommer det nye 25-øres frimærke, som Post- og Telegrafvæsenet udsender i anledning af Hedeselskabets 100-års jubilæum. Det bliver 1/2 gange almindelig frimærkestørrelse. Motivet er tegnet af Mads Stage og viser den kendte Dalgas-Skikkelse, med ryggen til, seende ud mod nogle fjerne hedebacker.

1976

Saudiarabisk prins studerede Hedeselskabets plantningsvirksomhed

Den saudiarabiske minister for land- og byudvikling, prins Majid Ibn Abdul Aziz, gæstede Danmark fra 29. september til 6. oktober og besøgte da også Hedeselskabet for at studere de beplantningsarbejder, som selskabet har udført for at hindre jordfygning og for at skabe grønne bæltter i byområder.

150 år

med Hedeselskabet

Tidsrejse

Det danske Hedeselskab stiftes under ledelse af Enrico Mylius Dalgas.

1910

Hedeselskabets Laboratorium etableres med forskellige analyseformer.

1940

Hedeselskabet er direktorat for statens tørveproduktion med administration, kontrol og analyser.

Engvanding var en vigtig forudsætning for frugtbarheden af jorden især i Vestjylland. Hedeselskabet støttede oprettelsen af engvandingsselskaber og var blandt andet involveret i placering af vandingskanalerne, stemmewærker og den rigtige fordeling af vandet.

1867

I slutningen af 1880'erne satte Hedeselskabet undersøgelser af landets moser i gang, med det formål at nogle af mosearealerne skulle inddrages til dyrkning, andre udnyttede til tørvegravning.

1880

Plantning var et af Hedeselskabets allerførste arbejdsområder og en nødvendighed for at beskytte nye afgrøder på markerne, men også for at sikre adgang til byggematerialer og brænde. Hedeselskabet var dybt engageret i såvel småplantninger som egentlig skovrejsning.

1890

Enrico Mylius Dalgas dør.

1894

1930

Aktiviteter som for eksempel mosekultivering, tørveproduktion og mergling øges under den økonomiske krise. Det Flyvende Korps etablerer læhegn og plantager.

Projekter med naturbeskyttelse og landskabspleje. Første spildevandsledning og rensningsanlæg.

1947

1870

1880

1890

1900

1910

1920

1930

1940

Mergling, Plantning, Engvanding

Mosekultur

Plantageanlæg, Vandløbsregulering

Grundforbedring

Beskæftigelsesprojekter

Landvindings- og dræningsprojekter

1993

Hedeselskabet Sp. z o.o. (i dag Enricom) etableres i Polen. Selskabet beskæftiger sig med energiproduktion og reduktion af drivhusgas.

1960

De traditionelle nåletræslæhegn, der ikke er særlig robuste, moderniseres og afløses af flerrækkede løvtræslæhegn.

2004

Skov- og land- skabsaktiviteterne udskilles i et selvstændigt datterselskab, HedeDanmark a/s.

2002

Udskilning af aktiviteterne inden for biogasanlæg og levering af andre energi- og miljøanlæg i et selvstændigt selskab, Xergi A/S.

Fremtid

Miljøreformer, indsats mod forurening, landskabspleje, aktiviteter i ulande med mere afspejles i en ny og tidssvarende formålsparagraf.

1970

Grundforbedringsafdelingen omstiller sig og etablerer derved grundlaget for en af Danmarks førende miljø- og energirådgivere.

Miljø- og energi- aktiviteter udskilles i et selvstændigt datterselskab, Orbicon A/S.

Etablering i Baltikum med fokus på handel og forvaltning af skov- og natur- ejendomme.

1999

Hedeselskabet arbejder med mange af de samme områder, som vi har gjort gennem hele historien. Fagområderne og vores redskaber har dog udviklet sig, og der er kommet nye til.

I dag arbejder vi stadig med hænderne ude i naturen, men vi har også taget fat på digitaliseringen, og moderne teknologiske hjælpemidler, som droner, er blevet en del af hverdagen. Så Hedeselskabet sætter stadig gode spor i landskabet.

1990

I dag

1950

1960

1970

1980

1990

2000

2010

I dag

Naturplejeprojekter

Bred indsats på miljøområdet

Udnyttelse af energiresourcer

Overførsel af de første klimakreditter fra Polen til Danmark

Fortsat investeringer i kommercielle aktiviteter samt i skov- og natur ejendomme

Der er munde,

Den sure hedejord havde brug for mergel, hvis den skulle anvendes til landbrugsproduktion. Ofte blev merglet transporteret over lange afstande, først med vogn ført af stude, siden blev der med Hedeselskabets hjælp udlagt transportable jernbanespor.

HEDEOPDYRKNING OG LANDVINDING VAR ALLEREDE GODT I GANG, DA HEDESELSKABET KOM TIL. MEN DALGAS GJORDE EN KÆMPE FORSKEL, DA HAN VISTE BØNDERNE, HVOR MEGET DE KUNNE KLARE, HVIS DE ARBEJDEDE SAMMEN OM AT VANDE, GØDE OG DRÆNE JORDEN. DENGANG SOM NU HANDLER DET OM AT MÆTTE SULTNE MUNDE. I DAG GÆLDER DET OM AT UDVIKLE FØDEVAREPRODUKTIONEN, SÅ VERDENS VOKSENDE BEFOLKNING KAN BRØDFØDES, UDEN AT VI ØDELÆGGER VORES EGET EKSISTENSGRUNDLAG.

Allerede i 1808 konstaterede den danske professor i landøkonomi, Gregers Begtrup, at tusinder af tønder land hede hvert år blev dyrket op som en direkte konsekvens af udskiftning og selveje i landbruget. Hedeopdyrkingen var altså allerede i gang, da Hedeselskabet kom til verden i 1866. Alligevel skete der noget næsten magisk, da E. M. Dalgas kastede sig over opgaven med at fremelske ny landbrugsproduktion i Danmark.

”Jordforbedring i Jylland havde været nogle statslige projekter i klitplantagerne og så nogle individuelle projekter, som

lokale lodsejere gennemførte. Hedeselskabet formåede at samle bønderne om at gennemføre kollektive projekter inden for eksempelvis engvanding, træplantning og mergling. Dermed fik selskabet omstruktureret måden at gøre tingene på, så projekterne kunne gennemføres i væsentligt større skala og meget mere effektivt,” fortæller historiker Bo Fritz-bøger, der blandt andet har skrevet om landboreformerne, landbruget og landskabets forandringer.

Han peger på, at Hedeselskabet stillede sig til rådighed som både organisator,

entreprenør og politisk aktør, og det satte for alvor skub i processen.

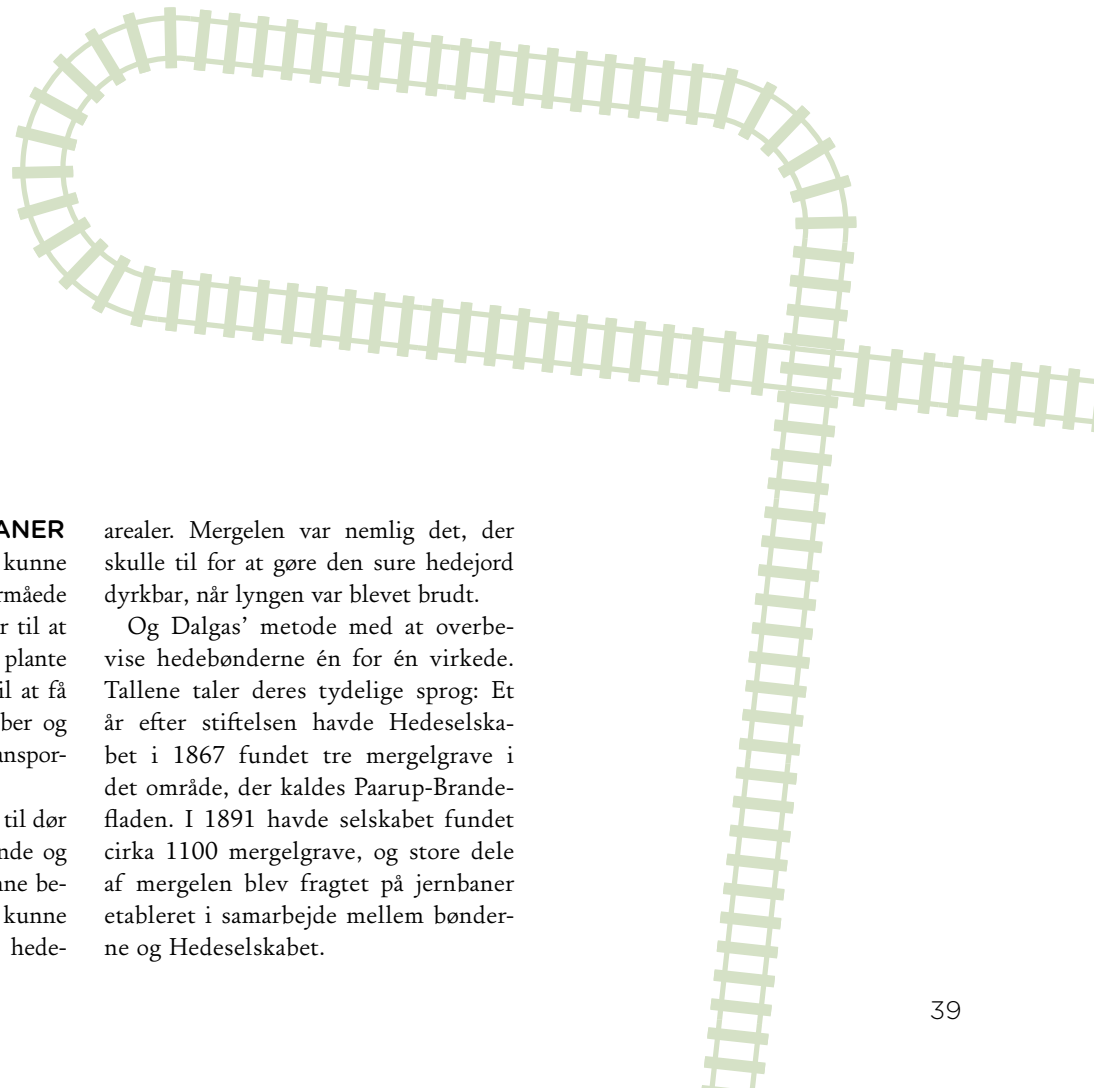
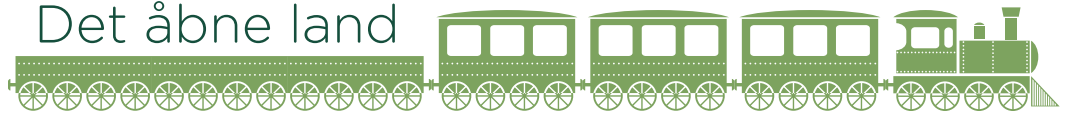
”Der var ingen, der tidligere havde gjort det, Hedeselskabet gjorde, nemlig at skabe en kombination af en folkebevægelse og en regional politik, der gik ud på, at Jylland skulle gøres frugtbar. Hedeselskabet fik lavet et stort netværk af foreninger inden for engvanding, mergling og plantning, der nød godt af at have fælles konsulenter, som kunne fortælle bønderne, hvad de skulle gøre for at optimere deres produktion. På den måde fik selskabet et netværk, der gav stor indflydelse,” konstaterer historikeren.

der skal mættes

Engvanding. Vandet blev hentet i åerne og anvendt til overrisling af de tørre områder.

Det åbne land

BØNDER BYGGEDE JERNBANER

Man skulle næsten tro, at Dalgas kunne klare det umulige. Ikke blot formåede han at få de skeptiske hedeboere til at gå sammen om at vande enge og plante træer – han nåede så langt som til at få dem til at oprette jernbaneselskaber og drive deres egne jernbaner, der transporterede mergel til de nye marker.

I mange tilfælde gik han fra dør til dør og talte med hver enkelt hedeboende og fik ham overbevist om, at det kunne betale sig at bygge en jernbane, der kunne fragte mergel til de nyopdyrkede hede-

arealer. Mergelen var nemlig det, der skulle til for at gøre den sure hedejord dyrkbar, når lyngen var blevet brudt.

Og Dalgas' metode med at overbevise hedeboerne én for én virkede. Tallene taler deres tydelige sprog: Et år efter stiftelsen havde Hedeselskabet i 1867 fundet tre mergelgrave i det område, der kaldes Paarup-Brandefloden. I 1891 havde selskabet fundet cirka 1100 mergelgrave, og store dele af mergelen blev fragtet på jernbaner etableret i samarbejde mellem bønderne og Hedeselskabet.

Landvindingsloven fra 1940 var en del af regeringens beskæftigelsesforanstaltning, men hovedformålet var at øge landbrugsproduktionen. I perioden fra 1940 til 1967 blev der indvundet cirka 1.900 km² ny landbrugsland – Hedeselskabet stod for to tredjedel af arealet.

På samme måde organiserede Hedeselskabet en kollektiv indsats for at indvinde nye landbrugsarealer fra moser, søer og kystnære områder. Dræning af landbrugsjord blev sat i system, således at man frem til 1982 dræned mere end en halv million hektar landbrugsjord i Danmark.

Men opdyrkningen og dræningen fik en naturlig ende. I løbet af 1960'erne nåede Europa et punkt, hvor der blev produceret mad nok. Det gjaldt også Danmark. Samtidig kom der fokus på miljø og bæredygtighed, og op gennem 1970'erne og 80'erne førte det til et kursskifte i Hedeselskabet, der nu i mange år har bidraget til at gøre landbrugsproduktionen mere bæredygtig.

EN LIVSVIGTIG INDSATS

Et godt eksempel er recirkulering af næringsstoffer fra industri og bysamfund til landbrugsjorden. Siden en spæd start i 1997 har Hedeselskabet opbygget en betydelig aktivitet med at håndtere organiske restprodukter, som via forskelli-

ge kanaler ender som gødning på landbrugsjorden. Aktiviteten varetages i dag af datterselskabet HedeDanmark.

”Hver dag har vi 70-80 lastbiler kørende med organiske restprodukter, der genanvendes. Det er biogødning fra rensesanlæg og organiske restprodukter fra eksempelvis fødevarerproduktion. Nogle af produkterne bliver anvendt som gødning på landbrugsjord, mens andre anvendes som foder til køer eller som råvare til biogasproduktion,” forklarer salgsschef Sune Aagot Sckerl fra HedeDanmark.

Det er en aktivitet, der i høj grad bidrager til at øge bæredygtigheden i det danske samfund. De organiske restprodukter indeholder nemlig vigtige næringsstoffer som fosfor og kvælstof. Især fosfor er vigtig, fordi verdens fosforressourcer er under pres, og fordi fosfor ikke er en fornybar ressource.

”De fremtidige generationer får hårdt brug for, at vi allerede nu passer godt på fosforen. Derfor er jeg stolt over at være med til at gøre en indsats for, at vi i Dan-

mark er i særklasse med hensyn til at recirkulere fosfor,” siger Sune Aagot Sckerl.

Hedeselskabet arbejder også med at holde styr på næringsstofferne på en række andre måder. Igennem en årrække har selskabet arbejdet på at udvikle minivådområder, der kan opsamle og rense drænvand fra markerne, så udledning af næringsstoffer til havmiljøet minimeres. Det overordnede mål er at medvirke til, at Danmark kan fortsætte med at have et levende og aktivt landbrug, samtidig med at beskyttelsen af vandmiljøet forbedres.

”Vi har været med i en række forsknings- og udviklingsprojekter omkring minivådområder, og de er nu ved at være klar, så landmændene kan tage dem i brug. Jeg er ikke i tvivl om, at denne teknik i høj grad er et velegnet virkemiddel i forbindelse med den aktuelle landbrugspakke,” siger Henrik Vest Sørensen, afdelingschef i Orbicon, der har varetaget det praktiske forsknings- og udviklingsarbejde på området.

FREMTIDEN ER KOMMET

I de seneste tre-fire år har fremtidsmusikken handlet om at dyrke biomasse og proteiner i havet for at opsamle det overskud af næringsstoffer, der har hobet sig op i det kystnære havmiljø. Hedeselskabet har gennem de seneste fem år arbejdet med videnopbygning inden for blå biomasse, og det er denne viden som nu bliver ført ud i livet med de første storskala demonstrationsanlæg med muslingeopdræt. I foråret offentliggjorde Hedeselskabet nemlig etableringen af det nye selskab Blå Biomasse A/S.

”Man kan sagtens sige, at vi går ind i en ny æra, hvor vi dyrker landbrug på havet. Samtidig er det også nyt for Hedeselskabet, der går ind i en produktion, hvor vi skal opdyrke nye kunder og nye markeder for vores produkter,” siger Klaus Astrup Nielsen, bestyrelsesformand i Blå Biomasse A/S.

De første muslingeopdræt vil blive etableret i Limfjorden i foråret 2016, og i efteråret 2016 vil der blive igangsat

forsøg med produktion af muslingemel. Hvis det bliver den succes, som Klaus Astrup Nielsen forventer, så er næste fase med en opskalering af produktionen klar allerede i 2017.

”Muslingerne optager kvælstof i samme sekund de begynder at vokse. Dermed går de straks i gang med at forbedre miljøtilstanden og også sigtbarheden i havmiljøet. Muslingerne forarbejdes til muslingemel, og dermed er vi i gang med at producere bæredygtige proteiner, der kan blive til foder. Pludselig er indsatsen for at forbedre miljøtilstanden i havmiljøet ikke længere en økonomisk belastning, men en positiv forretning, der bidrager til at løse udfordringen med at producere bæredygtige fødevarer til en voksende global befolkning,” fastslår Klaus Astrup Nielsen.

Forfatter: Poul Erik Pedersen, freelancejournalist med speciale inden for natur, miljø og bioenergi

“En ny æra, hvor vi dyrker landbrug på havet”

Foto: Camilla Stephan

Flemming Sønderup

Projektleder, Natur og Vand, HedeDanmark

DERFOR BRÆNDER JEG FOR MIT JOB

Det spændende er samspillet mellem kundekontakt og udførelse af opgaver – at jeg ser synlige resultater, af de ting, vi arbejder med. Det er fantastisk givende både at arbejde med mennesker og arbejde med naturen. Vi er med til at opretholde en varieret og mangfoldig natur og arbejder med projekter, som gør en reel forskel, og jeg har fået mulighed for at arbejde med dette område i forskellige afdelinger, og der er sket en enorm teknologisk udvikling, som giver mange flere muligheder. Gennem alle årene har jeg oplevet en stor respekt for det, vi står får og kan.

DERFOR HAR VI EN GOD ARBEJDSPLADS

I de snart 30 år, jeg har været ansat i Hedeselskabet/HedeDanmark har jeg altid følt en stor opbakning og tillid fra ledelsen og en meget stor frihed i forbindelse med opgaveløsningerne. Dette, sammen med et stærkt kollegialt samarbejde og sammenhold, har gjort det til en fantastisk oplevelse at være ansat i firmaet.

“Et arbejde med både mennesker og naturen”

JUBILÆUMS- FOTOKONKURRENCE

PÅ SPORET AF HEDESELSKABET

Sådan deltager du:

Indsend et historisk billede, som har forbindelse til Hedeselskabet. Måske var din bedstefar hedebonde, din onkel plantageejer eller du har et historisk foto fra én af Hedeselskabets mange sager.

Du kan også vælge at indsende et foto, du selv har taget af steder eller projekter, som Hedeselskabet har været en del af. Det kunne være Hjultorvet i Viborg, hvor Hedeselskabets tidligere hovedkontor lå, eller Kongenshus Mindepark. Det kunne også være fra Hjortsballehøje syd for Herning, Tåsinge Plads i København, som Orbicon har været en del af, eller Danmarks største træterrasse i Marielyst, som Skælskør Anlægsgartnere har anlagt.

*Indsend dit foto
(der fylder minimum 1 MB)
til vaekst@hedeselskabet.dk
senest den 1. august 2016.
Vinderen får direkte besked.*

Mindedalen Kongenshus Mindepark

PRÆMIE:
Kikkert af mærket
Asphen Extreme

Mindesten for Jeppe Aakjær

Med støtte fra Hedeselskabet opfører Kongenshus Mindepark den 28. august 2016 en mindesten for Jeppe Aakjær. Jeppe Aakjær blev født i 1866, samme år som Hedeselskabet blev stiftet, og er blandt de mest betydningsfulde danske forfattere. Han

var optaget af at skildre menneskets sammenhæng til omverdenen, blandt andet landskab og natur. Jeppe Aakjær var ikke altid begejstret for Hedeselskabet og de forandringer, der skete i naturen, så denne gestus kan også ses som en forsoning.

Næsten som en drøm

ALEKSANDER AAGAARD HAR VÆRET MEDLEM AF HEDESELSKABETS BESTYRELSE SIDEN 2002. VED HEDESELSKABETS ÅRSMØDE I APRIL TAKKEDE HAN AF OG EFTERLADER HEDESELSKABET I EN STAND, SOM HAN IFØLGE EGET UDSAGN NÆSTEN IKKE HAVDE TURDE DRØMME OM.

Solen skinner på Aarhus Havn, og det er én af de aprildage, hvor man endelig mærker, at vinteren begynder at slippe sit tag. Både bliver løftet i vandet – en mærkedag for sejlerne, der ser frem til sommersæsonens komme. Aleksander Aagaard har poleret på Ophelia, en skinnende hvid sejlbad, og en hobby han snart får mere tid til. Ved årsmødet i april sagde han farvel til Hedeselskabet – i hvert fald som bestyrelsesmedlem gennem 14 år og medlem af repræsentantskabet i 16. Fremover vil han følge selskabet som menigt medlem. Det er et farvel, som han er yderst tilpas med.

”Vi er i en situation, som jeg næsten ikke havde turdet drømme om. Jeg forlader et selskab med en robust økonomi, et klar sigte for fremtiden, en kompetent ledelse og samtidig en tydelig sammenhæng til hele historien, et stærkt fundament at bygge videre på. Samtidig er der for mig ingen tvivl om, hvad Hedeselskabet står for; at vi er i takt med naturen på en bæredygtige måde. Danmark er et kulturlandskab – vi er fem millioner, der lever på et begrænset areal, og det er vores præmisser. Det mener jeg, at Hedeselskabet er med til at benytte, beskytte og udvikle,” siger Aleksander Aagaard.

Aleksander Aagaard var borgmester for Skanderborg Kommune, da han blev opfordret til at stille op til Hedeselskabets bestyrelse, men han kendte rent faktisk ikke ret meget til selskabet og blev overrasket over både antallet af medarbejdere og bredden af de opgaver, som løses.

”Mange så Hedeselskabet som noget støvet og bedaget og var ikke sikre på, om det var offentligt eller privat. Det, syntes jeg, var ærgerligt, og stadig i dag ville jeg ønske, at endnu flere vidste mere om de gode ting, vi er med i. Hedeselskabet er en grøn, fremtidsrettet og dynamisk concern, og som medlem er der samtidig mulighed for at få en masse spændende oplevelser i naturen. Det håber jeg, at endnu flere får øjnene op for fremover,” siger han.

EN AKTIV FORENING

Netop foreningen har Aleksander Aagaard haft en særlig interesse i. Han var én af fadderne til medlemsudvalget, som arbejder med udvikling af foreningen, uddelegerer til projekter, kontakten til og oplevelser for medlemmerne.

”Den del var nærmest uddøende, og jeg mener, det er vigtigt at holde fast i den ånd, som Hedeselskabet kan være stolt af og leve videre på. Hvis det skal lykkes, er foreningen afgørende. Mange

af medlemmerne var forretningsrelationer, mange medlemskaber var gået i arv, og mange anede ikke, hvorfor de var medlemmer. Der var behov for at nytænke, og takket være en stor indsats fra medarbejderne er der i dag, efter min mening, skabt en base for at videreudvikle en aktiv forening, hvor medlemmerne har fælles interesse for naturen, som vi gerne vil understøtte. Nu er tiden så bare inde til, at friske kræfter tager over efter mig,” fortæller Aleksander Aagaard.

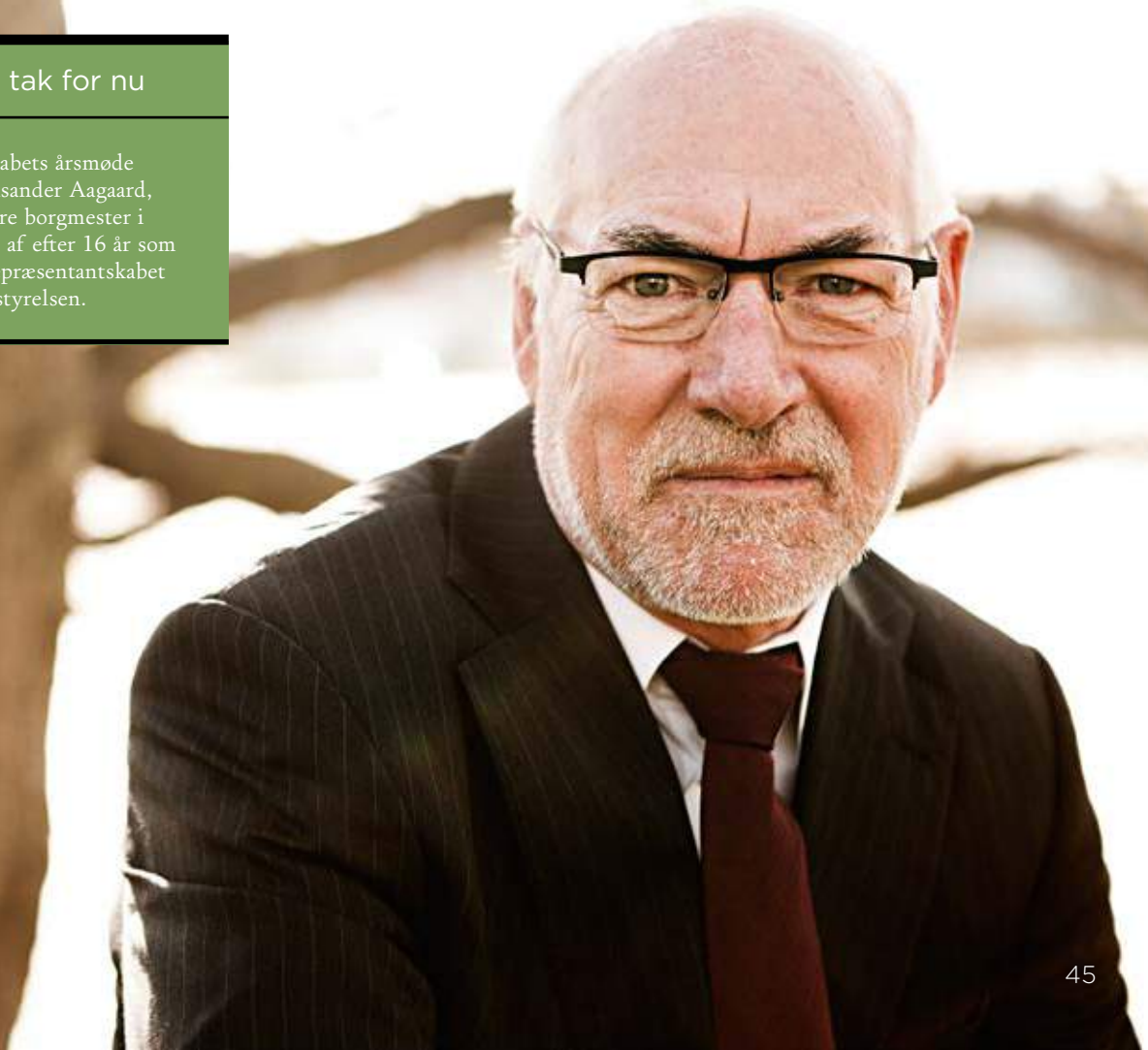
Som en del af medlemsudvalget har Aleksander Aagaard været med til at indstille en række forskellige projekter, som gennem årene har modtaget støtte fra Hedeselskabet. Projekter og initiativer som kommer samfundet til gavn, er netop én af de ting, der gør foreningen til noget helt særligt. Men de fleste timer er dog lagt i bestyrelsesarbejdet, hvor der også er sket en stor forandring.

”Det har da kostet lidt sved på panden. Kunsten som bestyrelsesmedlem er at nikke til beslutninger, vi tror på, og nogle gange være den ’sure’, der tager de svære beslutninger, også selvom det kan være upopulært. Men det er spændende at følge selskabets udvikling, og jeg ser frem til at fortsat at følge Hedeselskabet fra side-linjen,” siger Aleksander Aagaard.

Farvel og tak for nu

På Hedeselskabets årsmøde takkede Aleksander Aagaard, der er tidligere borgmester i Skanderborg, af efter 16 år som medlem af repræsentantskabet og 14 år i bestyrelsen.

Overrislingsenge langs Skjern Å.

Da Hedeselskabet blev stiftet

De første tegn på, at der blev arbejdet med hedesagen, blev udtrykt i Dalgas' store plan, som blev beskrevet i to artikler bragt i Berlinske Tidende midt i november 1865. Her opfordrede han staten til at påtage sig de udgifter, der var forbundet med planen.

Det var en stor skuffelse for Dalgas, at reaktionerne på artiklerne var meget beskedne og slet ingen reaktion fra politisk side. Trods skuffelsen var handlekraften dog usvækket, og der blev arbejdet videre. Men stedet for at satse på staten, så henvende han sig direkte til folket gennem en foreningsdannelse.

UD OVER STEPPERNE

Allerede den 20. december 1865 blev der afholdt et forberedende møde i Silkeborg. Her deltog Dalgas, M. Drewsen (Silkeborgs grundlægger), M. Westenholtz, G. Morville og G. Bruun, der var blandt de øvrige initiativtagere. Det skal her nævnes, at M. Drewsen

formidlede kontakten mellem E.M. Dalgas og D. B. Adler, finansmand og politiker fra København, der på forhånd lovede et kommende Hedeselskab økonomisk støtte.

Ved Silkeborgmødet vedtog man et programudkast, der i fire paragraffer præciserede, hvad der var det kommende selskabs formål. Inden mødet havde man henvendt sig til forskellige personer med opfordring til, at disse skulle stå som indbydere til det stiftende møde. Cirka 150 meldte sig som interesserede.

Den 31. december 1865 var programudkastet renskrevet, og i februar udgik meddelelsen til indbyderne om, at et stiftende møde ville blive afholdt på Larsens Hotel i Aarhus den 28. marts 1866 –d et der senere blev kendt som Hotel Royal.

DE FØRSTE VEDTÆGTER

Cirka 50 personer deltog på mødet, hvor man vedtog stiftelsen af Det danske Hedeselskab, ligesom man vedtog følgende formål for selskabet.

E. M. DALGAS' PLANER FOR HEDESAGEN VAKTE IKKE UMIDDELBART GEHØR, DA HAN FORSØGTE AT RÅBE OP I BERLINGSKE TIDENDE, MEN DET STOPPEDE HAM IKKE. DER GIK IKKE LÆNGE, FØR HAN OG DE ANDRE INITIATIVTAGERE HAVDE STIFTET DET DANSKE HEDESELSKAB, HVIS 'HOVEDFORMAAL ER AT FREMME FRUGTBARGJØRELSEN AF DE JYDSKE HEDER'.

A. Hedeselskabets formål

§1 Selskabets Hovedformaal er at fremme Frugtbargjørelsen af de jydske Heder.

§2 Dette Formaal skal fortrinsvis søges opnaaet ved at befordre Engvanding i større stiiil, ved at fremme Plantning og ved at søge udvirket, at Veiene i Heden forøges og forbedres.

a) Det er af den største Vigtighed for Hedens Opkomst, at Hedeopdyrkingen gives en ny Basis foruden det allerede bestaaende Agerbrug i Hedens Udkanter; og en saadan sund Basis af stor Udstrækning kan skaffes tilveie ved Fremkaldelsen af Enge langs Hedelandets mange mægtige Aaløb.

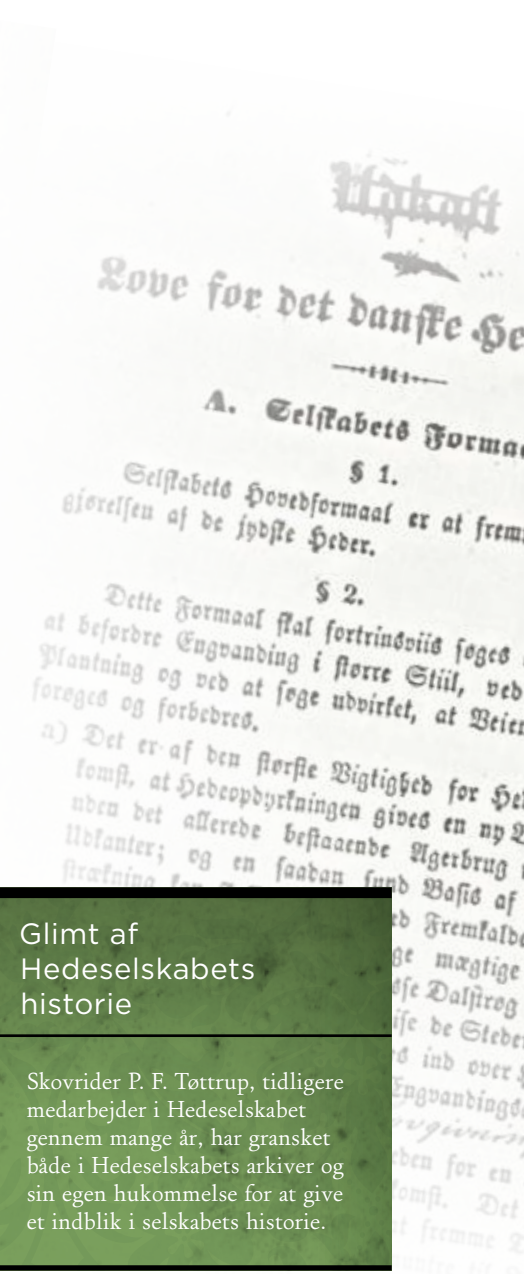
Selskabet skal derfor lade disse Dalstrøg undersøge, for bestemt at kunne paavise de steder, hvor Aavandet med Fordel kan trækkes ind over Heden, samt dernæst virke hen til, at Engvandingensarbejderne blive fremmede, og at Lovgivningen letter disse Arbejders Udførelse.

b) Selskabet anser Plantningen i Heden for en nødvendig Betingelse for Hedens

Opkomst. Det skal derfor saameget som muligt at søge at fremme Trækulturen, iblandt Andet ved at opmuntre til Indhegning, ved at lette Beboerne Adgang til gode Planter og til at erholde god Anvisning om Plantningen og ved at være disse behjælpelige med Veiledning og Raad m.m., Ved at frede de i Heden endnu bestaaende Egekrat og ved at erhverve Kjendskab til de Hedestrækninger, der fortrinsvis egne sig til Plantning.

c) En nødvendig Betingelse for Hedens Opkomst er tillige gode Communicationsmidler i tilstrækkeligt Antal. Da denne Betingelse ikke er opfyldt, skal Selskabet stræbe hen efter at kunne paapege de Mangler, som det er nødvendigt at hæve, og hos rette Vedkommende virke for og paabegynde Bygningen af de manglende Landeveie og Biveie.

§3 Selskabet vil endvidere søge at vække Interesse for og udbrede Oplysning om Forholdene i heden og i den Anledning selv forskaffe sig Kjendskab til Hedens Udstrækning, Beliggenhed, Bonitet, Ud-

Glimt af Hedeselskabets historie

Skovrider P. F. Tøttrup, tidligere medarbejder i Hedeselskabet gennem mange år, har gransket både i Hedeselskabets arkiver og sin egen hukommelse for at give et indblik i selskabets historie.

Kørsel med stude og vogn hen over heden i et hjulspor.
I Kongenshus Mindepark lidt syd for Viborg kan man stadig
få oplevelse af, hvordan den vidtstrakte flade hede tog sig ud.

Hedeselskabets vedtægter.
Som i 1866 således i
2016 agerer man efter
vedtægterne. De er dog
justeret hen ad vejen.

skiftningsforhold, til Mergelens beliggenhed og Godhed, til Grundvandets Dybde, samt overhovedet til hvad der kan have Betydning for Cultivering. Disse erhvervede Oplysninger skal dernæst gjøres let tilgængelige for Publicum.

Faaer Selskabet dernæst Evne til at fremme sit Hovedformaal paa endnu flere Maader, maa de nærmere bestemmelser i saa henseende vedtages i Henhold til den nedenanførte §9 (under B. Organisationen).

§4 Da Regjeringen med de Kræfter, der staaer til dens Raadighed, har Midler i Hænde til at foretage en Del af de for-

beredende Undersøgelser, der ere nævnte i §2 og §3, vil Selskabet stræbe efter at få Regjeringen til at støtte det i sin Virksomhed. Det vil endvidere søge at træde i forbindelse med det kongelige Landhusholdningsselskab og andre Foreninger af landøkonomisk Vigtighed.

DEN FØRSTE BESTYRELSE

Af de fremmødte indbydere valgte man et repræsentantskab på 20 medlemmer med Gottlieb Bruun som formand.

Bestyrelsen kom til at bestå af tre medlemmer. Valgt blev godejer F. Mourier-

Petersen (formand) justitssekretær G. Morville, E. M. Dalgas, der blev den første administrerende direktør med kontor i sin private bolig i Aarhus. Repræsentantskabet blev selskabets øverste myndighed.

Denne bestyrelse var uændret indtil 1894, hvor E. M. Dalgas dør. Ved hans død i 1894 havde selskabet 4.800 medlemmer og 23 lønnede funktionærer foruden et stort antal ulønnede medarbejdere. Der var siden stiftelsen med selskabets støtte etableret cirka 55.000 hektar plantage, 6.600 hektar vandingsenge samt 1.250 mergelgrave.

NYHEDER

ET STORT SKRIDT NÆRMERE EN VANDSKOV

Om alt går vel, får Brylle by på Fyn om nogle år en skov som nabo. Skoven kan sikre det underliggende grundvand, som findes i området og samtidig give borgerne adgang til flotte naturoplevelser. Projektet er et samarbejde mellem Hedeselskabet og VandCenter Syd, og første fase af blev afsluttet den 29. marts, hvor der var skæringsdag for jordfordelingen.

”Det har været en god proces, og vi har fået positiv respons, men vi er ikke nået så langt, som vi havde håbet på i forbindelse med jordfordelingen. Der er erhvervet cirka 70 hektar jord, hvoraf 56 hektar er beliggende inden for projektområdet og 14 hektar er beliggende udenfor, men vi har forhåbninger om, at vi når målet om de 100-150 hektar i løbet af næste fase,” siger Troels Kærgaard Bjerre, projektchef fra VandCenter Syd.

Jordfordelingen er et stort puslespil, og målet for Hedeselskabet og VandCenter Syd er at skaffe mest mulig jord oven over grundvandsreserven ved Borreby Kildeplads, som kan tilplantes med skov. Fase 2 løber frem til 1. december 2016, og her håber Hedeselskabet og VandCenter Syd som sagt at have erhvervet mellem 100 og 150 hektar jord, som var det oprindelige mål. Tilplantningen begynder efter planen i foråret 2017.

Efter planen begynder
beplantningen af en
vandskov på Fyn.
Foto: HedeDanmark

EFFEKTIVITET OG KUNDEFOKUS SIKRER REKORD I HEDEDANMARK

Trods udfordrende markeder med skærpet priskonkurrence på flere kerneområder lykkedes det i 2015 endnu en gang for HedeDanmark a/s at styrke sin indtjening og udbygge positionen som Skandinavien største servicevirksomhed på det grønne område samt som en landsdækkende grøn aktør i Danmark. Med et resultat før skat på 55 mio. kroner opnåede HedeDanmark i 2015 sit hidtil bedste økonomiske resultat.

”Når vi kan levere et nyt rekordresultat i 2015, skyldes det flere års forarbejde og løbende indsats i hele HedeDanmark med at strømline den måde, vi arbejder på, og udvikle nye løsninger og tilbud til kunderne. Det er fokus på dette arbejde, som – sammen med medarbejdernes store faglighed – sikrer, at vi kan udbygge vores position i de markeder, vi arbejder i,” siger adm. direktør Lars Petersen, HedeDanmark.

Pleje og vedligehold af
grønne områder er blandt
HedeDanmarks store
forretningsområder.
Foto: HedeDanmark

ORBICON 2015: VÆKST, OVERSKUD OG NYE MARKEDER

2015 blev året, hvor Orbicon A/S gik ind på det svenske marked. Ud over at gå ind på nye markeder formåede Orbicon at øge omsætningen med 8 procent og skabe 13 procent vækst i driftsresultatet. Fremgangen skyldes blandt andet, at de opgavetyper, som kunderne efterspørger, har en langt mere tværgående karakter. En udvikling der passer fint med Orbicons store faglige bredde.

Orbicon har igennem 150 år opereret hovedsageligt på det danske marked. I år har virksomheden suppleret den danske tilstedeværelse med fire kontorer i Sverige samtidig med at være vokset flot i Grønland, hvor der er to kontorer. Det er et godt afsæt for en fortsat nord-europæisk vækst.

”Vi mærker større og større efterspørgsel på tværgående kompetencer, hvor bæredygtig byggeri, miljø, klima og brugerinddragelse er væsentlige elementer i løsningen. Et godt eksempel er Solrødgård rensesanlæg i Hillerød, hvor vi sammen med Henning Larsen Architects laver et energiproducerende anlæg, der er integreret i en oplevelsespark, som inviterer borgere indenfor og samtidig bruges til undervisning og forskning,” siger Jesper Nybo Andersen.

Solrødgård i Hillerød er en helt ny måde at tænke rensesanlæg. Det bliver også et naturskønt område. Illustration: HLA

EGENPRODUKTION PÅ PLANTESKOLEN AFVIKLES

En af Danmarks og Europas førende planteskoler, Planteskolen Brøndlundgård ved Vojens, afvikler nu sin produktion af planter. Planteskolen, der er ejet af HedeDanmark, har efter grundige overvejelser besluttet at indstille egenproduktionen, som omfatter produktion af mellem fem og otte millioner planter om året. Afviklingen gennemføres i en kontrolleret proces og betyder, at HedeDanmark forventeligt fra sommeren 2019 ikke længere selv vil producere planter. Herefter vil HedeDanmarks planteskole alene drive grossistvirksomhed med salg af planter til det professionelle marked.

Planteskolen, som ligger få kilometer fra den tyske grænse, er med et samlet areal på 145 hektar blandt de største planteskoler i Europa. Planteskolen Brøndlundgård leverer således i dag planter af høj kvalitet til blandt andet juletræsproducenter, kommuner, anlægsgartnere og skovejere i hele Danmark samt til kunder i store dele af Europa.

HEDESELSKABET INVESTERER I BLÅ BIOMASSE

Hedeselskabet har etableret et nyt selskab med navnet Blå Biomasse A/S, som fra maj måned begynder arbejdet med udvikling af muslingeopdræt i Limfjorden og produktion af muslingemel. De opdrættede muslinger vil i løbet af kort tid kunne optage op til 150 tons kvælstof årligt fra de danske farvande.

De første muslingeopdræt vil blive etableret i Limfjorden i foråret 2016, og i efteråret 2016 vil der blive igangsat forsøg med produktion af muslingemel. Hvis det bliver den succes, som Hedeselskabet forventer, er næste fase med en opskalering af produktionen klar allerede i 2017.

”Set i lyset af målene i EU’s Vandrammedirektiv og diskussionen omkring Landbrug- og Fødevarerpakken, der blev vedtaget kort før jul sidste år, sammen med de udfordringer der generelt er med kvælstof i de danske farvande, så er blå biomasse, herunder muslinger, et effektivt og konkurrencedygtigt virkemiddel. Et virkemiddel som allerede i år vil kunne bidrage positivt til kvælstofreduktionen,” siger Klaus Astrup Nielsen, strategi- og innovationsdirektør i Hedeselskabet og bestyrelsesformand i Blå Biomasse A/S.

HedeDanmarks egenproduktion på planteskolen afvikles efter planen frem mod 2019.

REKORDÅR HOS XERGI

Én af Europas førende leverandører af nøglefærdige biogasanlæg, Xergi A/S lander solidt resultat for 2015.

Xergi forøgede i 2015 omsætningen med 32 procent til 411 mio. kroner mod 311 mio. kroner i 2014. Det er den stærke projektportefølje, der har medført det gode resultat.

Xergi forventer i 2016 at færdiggøre forhandlinger af ordrer på biogasprojekter i flere lande, men tidspunktet for projekternes realisering vil blandt andet afhænge af myndighedsbehandling og finansieringstilsagn. På den baggrund forventer Xergi i 2016 at realisere et højt aktivitetsniveau – men dog med et lavere resultat end i 2015.

Hedeselskabet og Schouw og Co. ejer hver 50 procent af Xergi.

NY SKOVRIDER I DDH FOREST

Ejendomskonsulent Allan Bechsgaard fratræder pr. 1. oktober sin stilling i Silva Estate (en del af HedeDanmark) for at overtage jobbet som skovrider i Hedeselskabet fra Christian Als, der har været ansat gennem 38 år.

Allan Bechsgaard vil få ansvaret for drift og udvikling af DDH Forest. Christian Als fortsætter som sparringspartner for Allan Bechsgaard resten af 2016 og vil fra 1. januar 2017 overgå i en seniorstilling i DDH Forest.

Allan har arbejdet i HedeDanmark og Silva Estate siden år 2000 og har udviklet en særdeles høj kompetence inden for vurdering af skov- og naturejendomme, ejendomsudvikling, erstatningsudmåling, syn og skøn, skovøkonomiske beregninger samt juridiske forhold inden for det landborettslige område. Derudover har Allan spillet en central rolle ved en lang række handler med skovejendomme.

LOGOSKULPTUR INDVJET

Den 17. april fik Hedeselskabets hovedkontor i Viborg et nyt vartegn. Hedeselskabet har gennem 150 år været synlige i det danske landskab, og der er skabt flotte og varige spor, som vi er stolte af. I 2015 justerede Hedeselskabet sit logo – pilene symboliserer både, hvordan vi er en del af fundamentet, og hvordan vi stræber efter nye mål.

Logoskulpturen er godt 3,5 meter høj og udformet i bæredygtigt træ med indvendigt lys i pilene, så den også kan ses om natten. Ved indvielsen var det Viborgs borgmester Torsten Nielsen, der klippede snoren og gratulerede med det nye vartegn. Herefter talte bestyrelsesformand Frants Bernstorff-Gyldensteen.

Hedeselskabet har etableret selskabet Blå Biomasse, som arbejder på muslingeopdræt i Limfjorden.
Foto: Jonathan David Carl

Hedeselskabet indviede en logoskulptur foran hovedkontoret i april.
Foto: Peter Clausen

OPLEV HEDESELSKABET

11.
juni

BILLBOARD FESTIVAL

I juni, juli og august afholdes der International Billboard Painting Festival i Viborg. Hedeselskabet har defineret temaet 'Modern Nature - how to use and protect'.

14.
juni

E-BOG

Gennem årene har Vækst udgivet historiske artikler skrevet af P. F. Tøttrup. De udgives som gratis e-bog.

MEDLEMS-ARRANGEMENT

Besøg på københavnerplantagen Baldersbæk. Der er mulighed for at blive skrevet på venteliste.

20.
juni

KONKURRENCE

Jubilæums-konkurrence på Hedeselskabets hjemmeside og Facebook.

4.
juli

KONKURRENCE

Jubilæums-konkurrence på Hedeselskabets hjemmeside og Facebook.

16.
juli

MEDLEMS-ARRANGEMENT

Lille Vildmose, Danmarks rekreative Vildmark. Der er mulighed for at blive skrevet på venteliste.

8.
august

KONKURRENCE

Jubilæums-konkurrence på Hedeselskabets hjemmeside og Facebook.

13.
august

24-TIMERS LØB

Hedeselskabet deltager i 24-timers løbet i Viborg den 13. og 14. august.

28.
august

MINDESTEN

Indvielse af mindesten for Jeppe Aakjær i Kongenshus Mindepark.

august

DHL STAFETTEN

Hedeselskabet deltager i DHL Stafetten i Aarhus, Odense, København og Aalborg.

HUSK

Du er altid velkommen til at komme med ideer til medlemsarrangementer. Vi afholder over hele landet. Skriv til vh@hedeselskabet.dk

FILM OM HEDESELSKABET

Vi har fået produceret en film i anledning af Hedeselskabets 150 års jubilæum. Du kan finde den via www.hedeselskabet.dk

150.000 KRONER TIL STUDERENDES OPHOLD I UDLANDET

I 2016 har Hedeselskabet 150 års jubilæum. Det fejres blandt andet ved at uddele 6 jubilæumslegater á 25.000 kroner til studerende på en videregående uddannelse, som varer mindst tre år og har hovedvægt inden for Hedeselskabets arbejdsområder.

SÅDAN SØGER DU

Læs mere på www.hedeselskabet.dk/legater eller ved kontakt til Vibeke Højen (tlf. 4037 9147). Ansøgningsskema rekvireres på legat@hedeselskabet.dk
Deadline: 1. oktober.

25x6=150
tusind

100.000 KRONER TIL GODE MEDLEMS-PROJEKTER

Hedeselskabets medlemmer er engagerede i udviklingen af samfundet, og det vil vi gerne bakke op om ved at uddele i alt 100.000 kroner fordelt på fire projekter med 25.000 kroner til hvert projekt.

SÅDAN SØGER DU

Læs mere på www.hedeselskabet.dk/medlemspuljen eller ved kontakt til Vibeke Højen (tlf. 4037 9147). Ansøgningsskema rekvireres på projektansogning@hedeselskabet.dk
Deadline: 1. oktober.

25x4=100
tusind